

Aan de lezers van de(n) Militaire(n) Gids¹⁾.

Op gevaar af, dat de Heer RAM andermaal mocht meenen, dat ik mij verweer tegen een op *mij* gerichtten aanval, vat ik nogmaals de pen op naar aanleiding van een artikel, ditmaal door Z.W.E.G. in gemeenschap met den Eerste-Luitenant THOMSON geschreven en voorkomende in de vijfde aflevering van het hooger genoemde tijdschrift, onder den titel: „Lessen uit den Zuid-Afrikaanschen Oorlog”.

Allereerst dan willen wij vaststellen, dat onzerzijds van *verweer* geen sprake is, omdat, wanneer de aanvallen van het geacht tweemanschap alleen *mijn persoon* betroffen, ik er niet over denken zou er ook maar met één woord op te antwoorden. Nu die aanvallen echter, althans in mijn oog, tal van dwaalbegrippen aan het licht brengen op het gebied van eene wetenschap, die mij, ik behoef dit nauwelijks te zeggen, bijzonder gevaarlijk toeschijnt voor eene juiste tactische opleiding onzer infanterie in de toekomst, acht ik bestrijding daarvan mijnerzijds plicht.

Ook dit doe ik op gevaar af, dat de Heeren RAM en THOMSON²⁾ zullen meenen, dat ik daarbij kracht zal zoeken in een door hen geheel ongeachtvaardigd geacht *gezag*.

Over dat *gezag* echter te voren nog een enkel woord. Ik ben mij niet bewust ooit, onder welken vorm ook, geloof op gezag van iemand geëischt te hebben. Integendeel, niemand kan, meer dan ik, op prijs stellen de resultaten, welke verkregen worden door vrije discussie van mannen, die met voldoende kennis toegerust en vrij van vooroordeel of van bij-oogmerken de waarheid zoeken.

Ook bij de samenstelling van het „Leerboek der tactiek” is zorgvuldig gestreefd — en naar wij hoopten werd dit streven door de methode van bewerking ook bereikt — naar het wedergeven van de vruchten onzer studie onder aanbieding van al het materiaal, dat, naar wij meenden, tot staving of tot nadere overweging van onze daarin neergelegde meeningen kon dienen.

Wanneer nu dat „Leerboek” zich een zeker *gezag* mocht hebben verworven — men lette wel op, het zijn de H. H. die dit zeggen —, dan stellen *wij* de kennis, het onderscheidingsvermogen en den studiezijn

¹⁾ Wegens overvloed van copie moest dit stuk tot deze aflevering blijven liggen.

²⁾ Verder aan te duiden met H. H.
Mil. Spect. 1902.

van ons officierskorps toch veel te hoog, om met de H. H. te meenen, dat hier van geloof op gezag sprake zou kunnen zijn. Integendeel, wanneer de opvatting der H. H. de juiste mocht zijn, dan zouden wij daaruit meenen te mogen afleiden, dat het „Leerboek” gegeven heeft, wat bij de samenstelling daarvan werd beoogd, te weten: eene duidelijke uiteenzetting van de daarin verkondigde meeningen en eene voldoende aanwijzing van de gronden, waarop deze berusten.

Voor zoover dit nog noodig mocht zijn, verzoeken wij den lezers dan ook wel te willen in acht nemen, dat in het onderstaande nimmer hunne instemming wordt gevraagd op eenigen anderen grond, dan omdat zij de beweegredenen deelen, die wij tot staving zullen aanvoeren.

Een poging, om de H. H. te overtuigen, wagen wij niet; zij zijn te zeer ingenomen met hetgeen *zij* tactiek heeten, dan dat mag worden verwacht, dat mijne uiteenzettingen hen tot andere gedachten zullen brengen.

Wat den inhoud van het bovenbedoelde artikel van de H. H. in De(n) Militaire(n) Gids betreft, zoo doet het mij genoegen te kunnen constateeren, dat de Heer RAM in hoofdzaak het antwoord is schuldig gebleven op de drie door mij bestreden en als hoogst onwetenschappelijk en gevaarlijk aangeduide stellingen, welke in zijne brochure „Lessen uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog” voorkwamen.

Wel tracht de Heer RAM de eerste door ons als paradox gekenschetste stelling ¹⁾ terloops nog te verdedigen door te zeggen: „*Hoezeer de opgaven ook verschillen, we kunnen met vrij groote zekerheid aannemen, dat de Boeren bij Colenso tusschen 450 en 600 patronen noodig hadden om één tegenstander te treffen. Meent de Heer Pop, dat, aannemende, dat het kleinste getal juist is, de 449 kogels, die den aanvaller om de ooren floten, geen of weinig indruk maakten, en het effect van dien éenen treffer voornamelijk de moreele werking van de 450 kogels bepaalde*”. Maar die verdediging is uiterst zwak, want natuurlijk meent de Heer Pop — in casu de schrijver van deze regelen — zulks niet. Hij gevoelt dan ook de vrijheid de vraag te stellen: of dit antwoord, dat feitelijk geen antwoord is en hoogstens aanspraak mag maken op den naam van eene zeer ongemotiveerde gevolgtrekking, de quaestie, waarom het hier gaat, ook maar een millimeter, laat staan eene schrede nader tot hare oplossing heeft gebracht? Immers neen, het is niet meer dan een gemeenplaats, want ware 't een anti-thesis, dan zou daarop althans eenig bewijs zijn gevolgd, dat nu achterwege bleef.

Of zouden de H. H. wellicht zelf teruggeschrikt zijn voor de consequentiën, die noodwendig aan die anti-thesis verbonden zijn?

Welaan, laat ons die zaak dan eens nader bezien, want zij is dat ten volle waard, tevens verschaft zulks ons de gelegenheid om te doen zien,

¹⁾ Als zoude de moreele kracht *hoofdzakelijk* gebroken worden door *die* vuurwerking van de tegenpartij, welke *geen* materieele uitwerking heeft.

dat wij wel degelijk bewijsgronden voor onze meening bezaten; dat wij ze niet eerder ten beste gaven, lag daaraan, dat wij meenden niet te veel van het geduld van den lezer te mogen vergen. Nu de H. H. zich evenwel gerechtigd gevoelden om te zeggen: „*Waar echter bewijsgronden ontbreken is eene weerlegging, die kracht zoekt in het gezag van hem, die haar uitspreekt. . . . gevaarlijk voor dat gezag. Het verraadt zwakte!*”, daar meenden wij thans in het belang der zaak uitvoeriger te mogen zijn.

Ontdaan van elken noodeloozen omhaal van woorden, schrijft men aan den strijd met vuur- en blanke wapenen twee werkingen — eene materieele en eene moreele — toe.

De materieele werking dan uit zich door het buiten gevecht stellen der strijders, die, of ontzield, of meer dan wel minder zwaar gewond neerzinken en bijgevolg uitvallen.

De moreele werking daarentegen is het gevolg van de voortdurende bedreiging, waaraan een iegelijk blootstaat, getroffen te zullen worden en alsdan hetzelfde lot te ondergaan, dat hun te beurt viel, die men naast en rond zich heeft zien vallen, onder de daaraan verbonden verschijnselen, die vereenigd de verschrikkingen van het slagveld uitmaken en de zenuwen van de nog niet getroffenen op een zoo zware proef stellen. Zij wordt dus niet teweeg gebracht, zooals de Heer RAM zegt, door eene vuurwerking, die *geene* materieele verliezen tengevolge heeft, maar juist doordien tengevolge van de materieele werking in den troep de overtuiging gevestigd wordt, dat het verrichten van eenige gevechtshandeling in dat vuur, onvermijdelijk tengevolge heeft, dat velen daarvan het slachtoffer zullen worden en den cijns aan het vijandelijk lood betalen moeten. Dit gevoel kan dermate stijgen, dat zulk een met goed gevolg beschoten troep de moreele kracht mist om zich aan het werkelijke of vermeende doodsgevaar bloot te stellen.

Eenvoudig en kortweg uitgedrukt, kan men dus aangaande de moreele werking van het vuur op den man zeggen: dat zij een uitvloeisel is van de „vrees”, welke het wezen van den strijd verwekt. Is zij bij den van karakter zwakke duidelijk op het gelaat te lezen door de uitdrukking van ontzetting, welke de indrukken van dien strijd daarop stempelden; bij den andere, den sterkere, uit zij zich in eene, uiterlijk nauw of niet merkbare, innerlijke ontroering; maar allen zonder onderscheid worden daardoor, de een in meerdere, de ander in mindere mate, getroffen, waar de strijd zijn hevigst karakter aanneemt.

Nu is 't onbetwistbaar, dat in het menschelijk gevoelen vrees een verlamdenden invloed oefent op den wil en bijgevolg ook op die verrichtingen van het individu, welke uitingen van dien wil zijn; en even onbetwistbaar is het, dat in het algemeen genomen het gevoel van vrees, dat zich van de groote meerderheid meester maakt, wanneer deze zich in een onafwendbaar doodsgevaar bevindt, invloed oefent op de gevechtswerkzaamheid van elken troep, m. a. w., dat de in elken troep

zetelende gevechtskracht slinkt, naarmate die vrees onder de in hevigheid toenemende indrukken van het gevecht stijgt, of wel het weerstandsvermogen, dat de strijders in het begin van den strijd nog aan het in hen levende gevoel van zelfbewuste kracht ontleenden, tengevolge van de zenuwspanning, welke een langdurige strijd noodzakelijk met zich medebrengt, vermindert. Maar even onbetwistbaar is 't ook, dat zij, die op het doorstaan van die noodlottige invloeden, welke verslappend op zielskracht, zelfbeheersching, offervaardigheid en plichtsgevoel inwerken, beter toegerust zijn, ook langer aan die invloeden weerstand zullen kunnen bieden, dan anderen, welke de daarvoor noodige eigenschappen van wil, karakter en verstand niet in dezelfde mate bezitten.

In zooverre dus legt de houding van een troep in het gevecht getuigenis af van de innerlijke waarde, welke hij voor den strijd bezit, en het valt niet moeilijk om uit de geschiedenis meer dan een voorbeeld aan te halen, dat in dit opzicht aan de hoogste eischen werd voldaan, doordien allen zich geheel opofferden, zoodat zelfs geen enkele aan den dood ontkwam, maar ook zijn gevechts-episoden aan te wijzen, waarin afdeelingen, door vrees als van hun zinnen beroofd, de wapenen strekten, dan wel door een paniek bevangen op de vlucht sloegen, zonder dat de geleden verliezen daarvoor eene voldoende verklaring opleverden.

Tusschen deze beide uitersten nu kwamen in het verleden en zullen, naar onze vaste overtuiging, ook in de toekomst tallooze schakeeringen voorkomen, die als zoodanig mede een graadmeter kunnen zijn om de gevechtswaarde van de aan eene handeling deelgenomen hebbende troepenafdeelingen te bepalen.

Daar vrees nu een aan bijna elk individu ingeschapen gevoel is, zoo heeft men steeds en o. i. terecht ingezien, dat aan hen, die uit den aard van hun beroep den dood duizendvoudig onder de oogen moeten weten te zien zonder aan dat gevoel van vrees toe te geven, eene daarop berekende, hun moreele kracht sterkende opleiding moet worden gegeven.

Wat zou men, om eens een voorbeeld buiten het leger te nemen, hebben aan brandweerlieden, die uit lijfsbehoud zouden weigeren een brandend huis binnen te gaan, of muren en daken van brandende perceelen te beklimmen, om zoodoende op de meest doeltreffende wijze het vuur met het water te bestrijden? En toch, aan hoeveel gevaren en aan welk een verschrikkelijken dood staan ook zij niet bloot?

Welnu, evenzoo is het met den soldaat gesteld; ook hij moet, gesteund door de in hem zetelende en door eene oordeelkundige opleiding — zoo in gezin, school, kerk, als leger — opgewekte en versterkte zielskracht, met onverschrokkenheid en volharding zijn plicht doen, al grijzen dood en verminking hem ook onder de verschrikkelijkste vormen op het slagveld aan en al zijn de meerderen, die hem voorgingen, gevallen.

Waar de opleiding van 's lands zonen dat doel bereikte en men dus over goed gedisciplineerde soldaten beschikte, die voor een hooger beginsel dan het dagelijksch brood streden, daar nam in den strijd de

gevechtskracht minder — *dus niet hoofdzakelijk* — af door de bedreiging getroffen te zullen worden (moreele werking der wapenen), dan — *dus wel hoofdzakelijk* — door de zichtbare uitwerking in het lijden van verliezen aan medestrijders (materieele werking der wapenen), en in het laatste geval daalde die kracht sneller naar gelang de verliezen in korteren tijd en op een meer beperkte ruimte geleden werden.

Bij troepen daarentegen, wier moreele waarde gering was — bij vrijwilligers in den zin van „mercenaires” een vrij algemeen voorkomend verschijnsel — en die niet aan een strenge tucht gewoon waren, sprak het zelfbehoud meestal luider, was de mate van zelfopoffering doorgaans onderworpen aan de zucht naar zelfbehoud, traden plichtsgevoel en offervaardigheid dikwijls geheel naar den achtergrond, daarbij het schaamtegevoel medeslepde, en betaalden zij alzoo den cijns aan de „vrees” veel eerder dan de eerstbedoelde troepen, tenzij zij den strijd aanbonden met een tegenstander, die in alle die punten nog lager stond dan zij zelven.

In dien zin opgevat, was 't dan ook tot dusverre gebruikelijk om „onder meer” de verliesprocenten, welke een troep in een gevecht kan doorstaan zonder zijn gevechtswaarde grootendeels te verliezen, te doen dienen ter bepaling van zijn moreele waarde voor den strijd en kwam men er toe deze voor een gevechtsdag gemiddeld op hoogstens 50 % te stellen, al spreekt het wel vanzelf, dat ten dezen belangrijke afwijkingen, zowel naar het meerdere als naar het mindere, kunnen worden aangetoond.

Wij zeiden met opzet „*onder meer*” omdat de bepaling van die gevechtswaarde natuurlijk ook nog van andere factoren afhankelijk is, die hier evenwel ter zake *niet dienende zijn*. Een en ander neemt echter niet weg, dat wij, in verband met het vorenstaande, ook voor den verloop als algemeenen regel vermeenen te mogen neerschrijven: dat hoe geringer de zedelijke kracht van elk strijder is, hoe geringer het overwicht van de aanvoeders op hunne minderen is en hoe meer deze aan zichzelf overgelaten zullen zijn, hoe eerder in een hevigen strijd de balans zal overslaan naar de zijde, waar de „vrees” een alles verwinningen invloed heeft; en dat als natuurlijk gevolg daarvan zelfs een overmacht tegenover een moreel hooger staande minderheid reeds bij zeer geringe verliesprocenten van het bereiken van het tactisch doel zal afzien en dus de gevechtswerkzaamheid zal ophouden.

Dit is het beeld dat de Engelschen in Zuid-Afrika bijna doorgaand te aanschouwen hebben gegeven.

Hoe hooger daarentegen de zedelijke kracht van elk individu is en hoe sterker de invloed van de aanvoering door haar moreel overwicht zich doet gevoelen, hoe grooter ook het volhardingsvermogen in den strijd wezen zal en hoe langer aan de snel uitputtende kracht van den tegenwoordigen vuurstrijd weerstand geboden kan worden.

Dit voorbeeld gaven ons bijna doorgaand de Deutsche en Fransche krijgers in den laatst door hen onderling gevoerden krijg. Ja, men treft

het zelfs, hoewel niet altijd, aan Fransche zijde nog aan in het tweede gedeelte van dien oorlog, toen men grootendeels slechts over nieuwe formatiën beschikte; de herhaalde aanvallen op de stelling bij Beaunela-Rolande kunnen daarvoor o.m. ten bewijze strekken. In verband daarmee willen wij dan ook reeds hier verklaren, dat, naar onze meening, een leger, uit goed en vooral doelmatig geoeffende en gedisciplineerde dienstplichtigen samengesteld, in moreelen zin en dus ook in gevechtskracht hooger staat, dan een zoodanig, dat bloot gerecruteerd wordt uit menschen, die hun lichaam voor geld aan het militair bedrijf verkoopen, om als soldaat in de gelederen te blijven dienen.

Ter nadere verklaring van hetgeen wij op de vorenstaande bladzijden, aangaande de door den Heer RAM geopperde quaestie, hebben ontwikkeld, zullen wij wederom een greep doen uit den oorlog van de jaren 1870—'71 en o.m. verwijzen naar den aanval van de Pruisische Garde op St. Privat.

Zij, die dezen aanval niet uit eene enkele regels tellende aanhaling leerden kennen, maar hem in de detailstudiën, die daarover het licht hebben gezien, volgden en als 't ware medeleefden, weten aan welk een hevig vuur die troepen hebben blootgestaan, hoe vele verliezen zij binnen een zeer korten tijd en op een vrij beperkt aanvalsveld geleden hebben en hoe zij nochtans volhielden om, na een urenlangen vuurstrijd, ten slotte door een met energie ondernomen stormaanval, in vereeniging met de Saksers, de kroon op hun werk te zetten.

Nu weten wij wel, dat de Heer RAM daaraan, met het oog op de nieuwere bewapening, geen bewijskracht van betekenis voor een gevecht van den tegenwoordigen tijd meer wil toegeschreven zien, maar in dat opzicht verschillen wij met hem van gevoelen. Aan een heviger vuur, dan waaraan deze troepen hebben blootgestaan, heeft *voor* noch *na* dien dag geen enkele troep, zelfs geen Engelsche in Zuid-Afrika, het hoofd behoeven te bieden.

Verskilde toch het Chassepot-geweer van die dagen in vuursnelheid niet zoo enorm van den Mauser van den tegenwoordigen tijd, als de Heer RAM het wil laten voorkomen ¹⁾, zoo mag bovendien niet uit het oog worden verloren, dat de dichtheid van opstelling aan Fransche zijde door het innemen van hier en daar meervoudig geëtageerde vuurliniën, dus het aantal in het vuur gebrachte geweren, zoo belangrijk

¹⁾ Die französische Infanterie war mit einem Gewehr ausgerüstet, welches durch seine grosze, schon auf 2000 Schritt sehr wirksame Tragweite, die Ranzanz seiner Flugbahn und durch die Leichtigkeit seiner Handhabung — 12 schoten in de minuut — dem Zündnadelgewehr weit überlegen war; zu ihrer Verfügung standen ungemessene Vorräthe an Munition. Das Terrain, in welchem sich die feindliche Infanterie mit einem solchen Gewehr zu vertheidigen hatte, hätte durch die Kunst nicht vortheilhafter für den Gebrauch dieses Gewehrs gestaltet werden können, als es die Natur und die Friedensarbeit der Bewohner gethan hatte. Auf der flachen Kuppe, eine Viertelmeile östlich St. Marie-aux-Chênes, lag auf dem Nordrande St. Privat. Kein Einschnitt, kein

in het meerdere verschilde met de zeer ijle opstelling der schutters in de Boerenliniën, zooals deze ons door hem als resultaat van eigen oogenschouw is overgebracht, dat, alleen al uit dien hoofde en zonder de Fransche artillerie mede te rekenen, de Boersche kogelregen veel minder op den naam van „muur van lood” aanspraak heeft kunnen maken, dan degene, welken de Franschen op den 18^{en} Augustus 1870 op dit gedeelte van het slagveld over de soldaten der Pruisische Garde deden neerstorten.

Ten bewijze daarvan vinde hier een afschrift van de aantekeningen eene plaats, die de Generaal-Majoor VON KESSEL, Commandant van de 1ste Garde Infanterie-Brigade, welke den aanval onmiddellijk ten noorden van den straatweg St. Marie-aux-Chênes—St. Privat tegen den westelijken en noordwestelijken uitgang van laatstgenoemd dorp onder zijn persoonlijke leiding ondernam en die aan de spits van zijne troepen in St. Privat binnendrong, heeft te boek gesteld. Zij getuigen meer dan boekdeelen vol beschouwingen.

Gleich nach der ersten Schwenkung (5.30 n.m.) — de brigade moest twee „Achtelschwenkungen” maken om in het juiste front te komen —, nach dem Passiren der tiefen Chausseeegräben, geriethen die Kolonnen in ein so intensives Chassepot- und Geschützfeuer (von 45.000 Mann mit 100 Geschützen), dass die Ausführung der zweiten Schwenkung wesentlich erschwert war durch den bereits eingetretenen Verlust vieler Offiziere und Mannschaften. Aus fünf bis sechs einander überhöhenden Liniën ergieszt sich gegen sie ein unaufhörlicher Bleiregen; das Pfeifen und Zischen der Kugeln und das Knarren der Mitrailleusen mischt sich mit dem dumpfdröhnenden Donner der hüben und drüben feuernden Geschütze. Etwa hundert Schritt vor dem Dorfe lag die äusserste Linie französischer Schützen, jedenfalls wohl ihre gewandtesten Leute; sie hatten sich gut verborgen gehalten, ihr Feuer begann auf ein Signal, denn es geschah gleichzeitig auf der ganzen Linie, die sich als ein zusammenhängender feiner Pulverstreifen markirte.

Ihr Feuer kostete uns schwere Opfer. Ich sah ferner, dass alle meine Kolonnen, ganz gleichgültig, welchen Treffenabstand sie hatten, im heftigsten Chassepotfeuer sich befanden, dann dass zunächst der Chaussee auf dem ganz ebenen, festen Boden, auf dem jede Kugel rikolettirte, das Feuer vollständig vernichtend war, und ferner dass die Kolonnen, welche sich weiter links gezogen, einigen Schutz durch das Terrain fanden. Die Chassepotkugel, nach vielem Aufschlagen noch wirksam, ignorirte den Treffenabstand vollkommen. Die Franzosen schossen ohne

---

Gegenstand der Bodenkultur, keine noch so kleine Bewegung des Terrains hindert hier dem Flug der Geschosse. Die Kugeln, welche den harten, theils mit Stoppeln bedeckten Lehmboden trafen, sprangen in flachem Bogen weiter.

Ontleend aan de aantekeningen van den Generaal-Majoor VON KESSEL, Commandant van de 1ste Garde Infanterie-Brigade.

zu zielen, sie wollten nur möglichst viel Kugeln auf den Feind werfen, es war der rasanten Flugbahn der Kugel überlassen, irgendwo sich das Opfer zu suchen, dasz sie um so sicherer fand, je mehr Tiefe der Angriff hatte. Die Beschaffenheit des Terrains nöthigte also hier dazu, abschnittsweise vorzulaufen und dann sich niederzuwerfen, um zum weiteren Vorlauf wieder Athem zu schöpfen.

Schon ist bemerkt, dasz ich die Fuselier-Bataillone, die zuerst die Chaussee überschritten hatten, geradeaus gegen St. Privat dirigitte und die anderen Kolonnen die Bewegung nach links fortsetzen liesz, weil ich wollte, dasz sie das schützende Terrain weiter links erreichten. Für meine Person blieb ich auf dem rechten Flügel und im Centrum, da ich die Ueberzeugung gewonnen hatte, dasz meine Anwesenheit am rechten Flügel und im vorderen Treffen wegen des grossen Verlustes an Offizieren ganz nothwendig sei, um die Vorwärtsbewegung im lebhaften Gange zu erhalten. Ich habe von jenem Zeitpunkte an nichts gethan als unausgesetzt die Kolonnen vorwärts getrieben und verwendet dazu alle Mittel, die mir zu Gebote standen; ich wünschte nur einen für unser Gewehr wirksamen Abschnitt zu erreichen. Das Getöse der einschlagenden Granaten, das heftige Infanteriefeuer erschwerten es mir ausserordentlich mich verständlich zu machen. Schützen wie Kolonnen mussten sich öfters niederlegen um Athem zu schöpfen; ich musz es anerkennen, dasz ein Zuruf sie immer schnell wieder in die Höhe brachte und die Bewegung vehement fortgesetzt wurde. Wenn eine grosse Truppenmasse auf solcher Ebene vorgeht, so ist es höchst nachtheilig, dasz jeder Mann die massenhaften Verluste übersehen kann, es vermehrt das bei vielen den Schrecken und die Angst bedeutend; die Ansteckung ist viel wirksamer als in bedecktem Terrain.

Wenn ein recht vortheilhaftes Ziel sich bot, so hörte ich beim Feinde ein Signal und dem folgte ein Hagel von Kugeln, der Alles niederschmetterte in seiner vernichtenden Wirkung, Kolonnen und Züge zum Niederwerfen unwiderruflich zwang. Die Verluste in der Schützenlinie zogen neue Auflösungen von Schützen nach sich, die Kolonnen verminderten sich in ihrer Stärke, es entstanden Lücken überall. Der Verlust an Offizieren wurde sehr fühlbar. Die einzelnen Leute gingen meist vorgebeugt, mit abgewandtem Gesicht, immer als wenn sie vor entgegenschlagendem Hagelwetter Schutz suchen wollten. Der Gesichtsausdruck bei den Leuten war oft ganz entstellt, das furchtbare und unvermindert anhaltende Feuer übte unverkennbar seine entsetzliche Wirkung auch in moralischer Beziehung aus. Ich befahl nun, dasz alle Spielleute fortwährend blasen und alle Tamboure schlagen sollten; ich selbst rief unausgesetzt, so laut ich konnte, nichts als „Vorwärts“.

Zu diesem Zeitpunkte werden wohl schon über 50 Offiziere der Brigade auf dem Felde gelegen habe. Ich hatte die Befürchtung und nachdem, was ich um mich her sah, war sie gewisz gerechtfertigt, dasz die ganze Brigade, bevor sie auf Schuszweite an St. Privat heran war, ebenfalls auf dem Felde liegen bleiben würde.

Im wechselnden Vorgehen aller Kolonnen erreichten so die Reste der Brigade eine Stellung vor St. Privat, aus der endlich das Feuer der Franzosen erwidert werden konnte. Am linken Flügel war Roncourt leicht in Besitz genommen, im Centrum lehnte sich die Position der Brigade an die mehr erwähnte kleine Höhe, den rechten Flügel bis gegen die Chaussee hin bildeten die Fuselier-Bataillone und dan 2. Bataillon 3. Garde-Regiments zu Fusz.

Es war gegen 6³/₄ Uhr als diese Position eingenommen war. Meine Ansicht war, dasz ich den bei weitem grössten Theil der Offiziere und weit über die Hälfte der Mannschaften beim Vorgehen eingebüsz hatte, ohne dasz es mir bis jetzt möglich gewesen wäre, dem gedeckten Feinde besondere Verluste zuzufügen. Wie immer, so markirten sich auch hier die Vertheidigungslinien nur durch das Feuer selbst; die Franzosen wissen es geschickt zu vermeiden, durch frisch aufgeworfene Erde eine von fern bemerkbare Linie herzustellen. Auf einen Kampf im Dorfe St. Privat hatte der Feind, nach den Einrichtungen zu schlieszen, für den heutigen Tag nicht mehr gerechnet, die Franzosen nahmen die Vertheidigungslinien ausserhalb als genügend an und ahnten in ihrer *Chassepotsicherheit* (1) nicht, was ihnen bevorstand. *Der moralische Rückschlag, als sie erkannten, dasz ihr Feuer denn doch nicht die volle Vernichtung des Angreifers herbeiführte, war sehr bemerkbar und lähmte jede Offensivkraft.* (1)

Die letzte Position der Brigade vor St. Privat bildete vom rechten zum linken Flügel *eine* zusammenhängende Linie, am rechten Flügel wegen der schweren Verluste ohne Soutiens, am linken Flügel noch mit geschlossenen Unterstützungstruppen hinter den Schützen. Ein Befehl zum allgemeinen Sturm ist nicht ertheilt worden, es handelte jeder an seiner Stelle den Eindrücken des bedeutenden Augenblicks entsprechend, den man erlebt haben musz um einer Begriff von seiner Groszartigkeit in sich aufnehmen zu können. Es war gegen 7¹/₂ Uhr, als des Sturm stattfand.

De eerste aanval op St. Privat kostte aan het 1ste, het 2de, het 3de Garde Regiment en aan het Regiment Keizer Frans te zamen circa 3600 dooden en gewonden op ± 8860 combattanten, terwijl de Franschen gedurende dezen aanval ternauwernood 100 man verloren. Kunz zegt o. i. dan ook terecht: „Tapferer als die preuszische Garde-Infanterie am 18. August 1870 angegriffen hat, kann keine Truppe der ganzen Erde angreifen. Unsere Verluste werden aber in Zukunft noch viel grösser sein; mit diesen schweren Verlusten müssen wir aber als mit etwas ganz Naturgemäszen rechnen. Wir müssen sie eben ertragen“.

Belangwekkend is het hiervolgend overzicht van de verdeeling der verliezen over de verschillende compagnieën, die aan dien aanval deel-

1) Wij cursiveeren, omdat de „*Mausersicherheit*“ der H. H. wel eens evenzeer beschaamd zou kunnen worden.

namen, voor zoover zij tot de 1ste Garde-Infanterie-Brigade behoorden; van de regimenten der 2de Brigade stonden ons niet zulke uitvoerige gegevens ten dienste en bleven deze om die reden achterwege.

1STE GARDE INFANTERIE-BRIGADE 1).

3 ^{DE} GARDE REGIMENT.			1 ^{STE} GARDE REGIMENT.			
1 ^e Comp.	maakten deel uit van de	3 ^{de} linie.	I/3 G. trad aanvankelijk op tegenover Roncourt.	maakten deel uit van de	3 ^{de} linie.	4 off., 115 minderen.
2 ^e "						3 " 105 "
3 ^e "						3. 4. I/1 G. traden aanvankelijk op tegenover Roncourt.
4 ^e "						
5 ^e "		2 ^{de} linie.	6 off., 134 minderen.		2 ^{de} linie.	3 off., 94 minderen.
6 ^e "			3 " 131 "			2 " 74 "
7 ^e "			4 " 123 "			3 " 129 "
8 ^e "			3 " 125 "			8. II/1 G. trad aanvankelijk tegenover Roncourt op.
9 ^e "		1 ^{ste} linie.	4 " 108 "		1 ^{ste} linie.	7 off., 107 minderen.
10 ^e "			3 " 101 "			4 " 98 "
11 ^e "			4 " 87 "			3 " 98 "
12 ^e "			3 " 146 "			5 " 124 "

F en II, 3de Garde Regiment verloren alzoo: 30 officieren en 955 minderen, of respectievelijk 92,86 % en 51,77 % van de sterkte, welke die bataljons in den morgen aan den slag van den 18^{den} voorafgaande telden; de negen compagnieën van het 1ste Garde Regiment totaal 34 officieren en 944 minderen, of 85,30 % der officieren en 46,62 % der minderen. Het Regiment Keizer Frans verloor 38 officieren en 1020 minderen. Het 2de Garde Regiment leed met 39 officieren en 1076 minderen de grootste verliezen. Dit springt nog meer in het oog, als men zich herinneren wil, dat het fuselier-bataljon van dit regiment, dat in 3de linie uit- en achterwaarts van de echelonsgewijze voorafgaande andere twee bataljons volgde, eerst te 6^{3/4} uur n.m. in de gevechtlinie rukte, dus op een oogenblik, dat de verdediger reeds aanzienlijk geschokt was, en dientengevolge naar verhouding minder verliezen leed, te weten slechts 32 % der officieren en circa 16^{1/2} % der minderen. Ook moet daarbij opgemerkt worden, dat de 6de en 7de compagnie van dit regiment onder gunstiger omstandigheden het gevecht hadden gevoerd dan de overige compagnieën, zoodat daarbij de verliesprocenten onderscheidenlijk niet meer dan 44 en 34 % bedroegen. De overige compagnieën leden dan ook elk verliezen, die schommelen tusschen 130 en 140 man. Alle bataljons — en dat waren er op dit gedeelte van het gevechtveld der Garde dus minstens *tien* — leden verliezen, die voor elk hunner meer dan *twee maal* — en alzoo gezamenlijk meer dan

1) Aangeteekend zij, dat bij de 1ste, 5de en 9de compagnie onder de officieren voorkomen: de bataljonscommandanten en adjudanten, die buiten gevecht werden gesteld.

twintig maal — zoo groot waren als die, welke METHUEN's *geheele macht* bij Modderrivier leed.

„Die Kunst der Taktik, die Umsicht der Führer, die Benützung des Terrains, die Sicherheit des Schiessens, alle diese Faktoren des Sieges, denen der Eifer und die Sorgfalt unserer Friedensschule gilt, zeigten sich auf dem Glacis von St. Privat als beinahe unverwerthbar. Leicht auflodernder Enthusiasmus verraucht schnell und selbst ein fester Muth konnte unter diesen Schrecknissen erbeben. Aber ein Besitzthum unseres Heeres erwies sich in diesen schweren Stunden als unerschütterliches Fundament unserer Siege; es ist der Geist der Ehre und Pflicht, der unser Offizierkorps beseelt und die Frucht seiner Wirkung auf den Geist unserer Mannschaften.”

Wanneer dus werkelijk het aantal treffers aan Boersche zijde zoo enorm gering is geweest in vergelijking met het aantal verschoten patronen, dat van elk 450- à 600-tal slechts één kogel getroffen heeft, en men houdt daarbij rekening met de, boven reeds in herinnering gebrachte zeer dun bezette vuurliniën aan de zijde der Boeren en met de grenzen, waarbinnen toch ook de vuursnelheid van hun Mauser uit een technisch en tactisch oogpunt beperkt bleef, dan spreekt uit de feiten, zoo juist in het licht gesteld en die een zoo zonderlinge tegenstelling vormen, o. i. overtuigend, dat het met de moreele kracht van de in Zuid-Afrika strijdende Engelsche soldaten bijster slecht gesteld is geweest en levert de getuigenis van den Heer RAM, in verband met de geringe verliesprocenten, die oorzaak waren dat de Engelsche strijders van een verdere deelname aan of een voortzetting van den strijd uit eigen beweging afzagen, het beste bewijs, dat *die* soldaten *aldaar* een geringere gevechtswaarde en minder volhardingsvermogen aan den dag hebben gelegd, dan in het algemeen van de strijders in den modernen oorlog gevorderd moet worden. En wij willen dan ook onze beschouwingen over dit punt besluiten met den Heer RAM onzen beleefden dank te brengen voor den van zijne zijde niet verwachten steun bij de verdediging van onze stelling, door de welwillende beschikbaarstelling van zoo deugdelijk bewijsmateriaal, want ook de hevigheid van het vuur uit de Boerenliniën — 600 kogels $\times$ aantal getroffenen — is daardoor tot betere proportiën teruggebracht.

Alvorens ons betoog te vervolgen zullen wij, ter bekorting daarvan, eerst uit het Gids-artikel eene bloemlezing houden van minder juiste voorstellingen en van ongeoorloofde interpretatiën, waaraan de H.H. zich, naar onze meening, schuldig hebben gemaakt:

I. Wij zijn van oordeel, dat de rol, die de Kolonel DE VILLEBOIS MAREUIL in den Engelsch-Boerschen oorlog heeft gespeeld, niet zóó „*bescheiden*” — de H.H. cursiveeren — is geweest (blz. 326), als door hen wordt beweerd, en zeker van „*meer beteekenis*” dan die van een der militaire attachés, welken ook.

II. Waar aan de waarheid van v. WARMELO's mededeelingen niet wordt getwijfeld, had de — nog wel gecursiveerde — opmerking, welke voorafgaat, namelijk dat bij hem van onpartijdigheid geen sprake kan zijn (blz. 327), gerust achterwege mogen blijven.

Om van v. WARMELO's onpartijdigheid overtuigd te worden, behoeft men slechts op blz. 182 o.a. van de door hem in het licht gegeven en hier bedoelde brochure te lezen, wat hij aangaande zijn eigen gemoedstoestand in het gevecht zegt.

III. Dat de Engelsche soldaten zich overgaven, zeggende: „It is better to surrender, than to be a dead man” (blz. 327), wordt door de H.H. aan „het” systeem (welk?) en dus „ten onrechte” niet aan „die” soldaten zelf geweten. Zij waren toch eenig en alleen aansprakelijk voor hun laf gedrag. Soldaten, die hun plicht kennen, zouden, althans naar onze meening, zoo niet spreken en handelen.

Lafhartigheid aan een systeem te wijten is anders, bij voorkomende gelegenheid, een heel aardig gevonden excuus, dat opgeld kan doen. Wij hopen evenwel dat dit excuus in het Nederlandsche leger steeds als van zeer verdacht allooi zal worden aangemerkt, en men in dat leger veel meer geneigd zal zijn het voorbeeld der H. H. te volgen, die *in vollen tijd van vrede* zelfs niet hebben geschroomd hun leven te wagen ten nutte van de zaak, die zij dienen.

IV. De H.H. zien in den door ons neergeschreven zin: „De uitnemende houding van sommige onderdeelen der Boeren-strijdkrachten onder hevig vuur, door den Heer RAM zelf geschetst, bewijst trouwens het tegendeel van zijne stelling” (zie noot 1 op blz. 2), *geen ernstige weerlegging* (blz. 329).

Daaruit volgt dus, dat wij de loftuiting over de houding der Boeren in het vuur, door den Heer RAM indertijd geuit en door ons in den aangehaalden zin overgenomen, ten onrechte als ernstig door hem gemeend hebben beschouwd. Het zal dus aanbeveling verdienen als de Heer RAM voortaan in zijn geschriften, op de eene of andere wijze, een duidelijk onderscheid maakt tusschen hetgeen hij „ernstig meent” en wat slechts als „kortswijl” moet worden opgenomen.

V. Wij hebben de stelling van den Heer RAM, in de noot op blz. 806 nog eens afgeschreven, rechtens paradoxaal genoemd en, naar wij vertrouwen, de juistheid van deze qualificatie hiervoren ook bewezen.

VI. Op den avond van den 20^{en} Maart jl. betoonde „noch” de Heer HOOGEBOOM „noch” de ondergeteekende zich, ten aanzien van de gevechtsfrontbreedten reactionnair (blz. 330). Door mij is toen alleen beweerd:

- 1°. dat één man op de 8 à 10 M. mij als norm voor de gevechtsuitbreiding te weinig voorkwam;
- 2°. dat men ten onrechte den Heer HOOGEBOOM aanzag voor een voorvechter van de veel te smalle fronten, die in onze Infanterie-Reglementen voorgeschreven zijn.

Op de quaestie: of de samenstellers van het „Leerboek” al dan niet het eerst den weg der bredere fronten bewandeld hebben, zal nader door mij worden teruggekomen.

VII. Wij hebben het „*nooit ofte nimmer*” kwalijk genomen, wanneer anderen durven verklaren, dat er waarlijk voor ons uit den laatsten oorlog wat te leeren valt, zooals op blz. 331 zonder eenigen grond door de H.H. wordt gezegd.

Wij hebben ons alleen gekant tegen de „lessen,” die de H.H. ons uit hunne ervaring, in dien oorlog opgedaan, willen opdringen en die, zoo door hun overdrijving als door de generalisatie, waaraan de H.H. zich schuldig maken, op onze vechtwijze een noodlottigen invloed zouden kunnen oefenen. Wij hebben zoowat alles gelezen, wat over den oorlog is geschreven en daaronder veel lezenswaard, maar ook ontzettend veel prulwerk aangetroffen; ten nutte der zaak nu is het plicht, dat het kaf van het koren worde gescheiden.

VIII. Wij hebben het thema der blijvende leiding en aanvoering „*nimmer*” als verstijfd (?) dogma in den strijd geworpen. Blz. 534 van het Verslag van Krijgswetenschap toont dit trouwens aan, waar ook de „aanwijzingen” niet vergeten zijn, waarover de H.H., als waren deze iets bijzonders, zich zoo druk maken, en ter toelichting het noodig meenen tusschen haakjes te plaatsen (Directieven). Een bepaalde noviteit zijn ze evenwel niet, althans niet voor hen, die zich eenigszins op hun vak hebben toegelegd, iets wat men gerust van elk Nederlandsch officier mag beweren.

Maar er is meer!

Door ons is beweerd en uitvoerig op tactische en psychologische gronden toegelicht, dat ten aanzien van de toe te laten gevechtsuitbreidingen dient vastgehouden te worden aan den eisch, dat leiding en aanvoering zich zooveel mogelijk blijvend moeten kunnen doen gelden, wil men niet tot de zoo terecht door alle tactici veroordeelde soldatengevechten en -veldslagen, of tot de zoogenaamde „wilde hordentactiek” terugkeeren, die, het behoeft wel geen nader betoog, slechts nederlagen in haren schoot verbergt.

Daarop antwoorden de H.H. op blz. 331:

„Moet het niet verwonderen, dat iemand, die het aloude thema der blijvende leiding en aanvoering — niet als elastisch beginsel, zooals het tot dusverre gold, maar als verstijfd dogma — in den strijd werpt, zich tegelijkertijd door buitenlandsche critici doet noemen den propagandist der breede gevechtsfronten?”

„Moet het niet verwonderen, dat die gevechtsfronten, door den auteur van het leerboek het eerst aangegeven, met dat dogma der leiding in strijd zijn?”

„Het moet toch aan den auteur bekend wezen, dat wat den 16^{en} Augustus aangaat: „Der Verlauf der Schlacht lehrt, dass der Einfluss des

Oberbefehlshabers auf den schlieszlichen Ausgang derselben, ebenso wie es bei Wörth der Fall war, fast gleich Null gewesen ist. Dort wie hier waren die Anordnungen der obersten Leitung theils von den Unterführern schon überholt, theils überhaupt nicht durchführbar. Hier wie dort fiel den Unterführern im Wesentlichen die Aufgabe zu die Fehler der höheren Führung wieder auszugleichen", en wat de nadeelen dier frontuitbreiding betreft: „Bei der Ausdehnung des Schlachtfeldes, dessen einen Theil bergiges Waldgelände war, hatten die taktischen Verbands sich gelöst."

„Het is duidelijk en heel natuurlijk, dat de auteur van het leerboek zich met de andere Europeesche tactici bewoog in de richting, die de tactische denkbeelden namen en zich niet door dogmatische wijsheid heeft laten kluisteren. Met hen liet hij den eisch varen van eene directe leiding door den opperbevelhebber. De nadeelen, welke daarbij voortvloeien uit de enge begrenzing der fronten, zijn zoo belangrijk, dat zij d'ongen tot het prijsgeven van het voordeel, voortspruitende uit de directe leiding. In haar plaats trad het bekende initiatief der onderbevelhebbers, waaraan de Deutsche troepen voor een deel hunne tactische meerderheid dankten."

„Ons dacht, dat het dogma der blijvende gelding van leiding en aanvoering al vele jaren geleden werd prijs gegeven en dat het beginsel thans zoo wordt opgevat, dat aanwijzingen (Directieven) in de plaats treden van bevelen, waar deze niet gegeven mogen worden."

Men vergeve ons deze langademige aanhaling; wij konden er evenwel niet buiten, want zij was tot goed begrip der zaak noodig. Wanneer de aandachtige lezer toch met zorg het door de H. H. aangevoerde gelezen heeft en hij legde zich ook maar eenigszins op de studie der tactiek en der krijgsgeschiedenis toe, dan vreezen wij geen tegenspraak te zullen ondervinden, wanneer wij verklaren, dat het geheele betoog klinkklare onzin is

Allereerst toch zij opgemerkt, dat de H. H. zich in hun Deutsche aanhaling blijkbaar vergist en zich niet eens de moeite getroost hebben, om na te gaan in welk verband de door hen afgeschreven zin door WOIDE geuit was. Deze zin nu heeft geenszins betrekking op de op het gevechtveld commandeerenden, zooals de H. H. schijnen te meenen, maar eenig en alleen op de legercommando's, die daar juist niet werden aangetroffen. Met de „Unterführern" namelijk zijn door WOIDE de korpscommandanten bedoeld, die zoowel buiten als op het slagveld juist door hunne doelmatige leiding den gang van zaken weer in het rechte spoor brachten. Ten bewijze daarvan zullen wij hieronder afschrijven de twee alinea's, die aan de door de H. H. geciteerde zinsnede voorafgaan, zoomede den slotzin, die daarop volgt. Een ieder kan zich dan overtuigen van de mate van toepasselijkheid van het gebezigde citaat en van de bewijskracht, die men moet hechten aan hetgeen de H. H. trachten te betoogen.

WOIDE zegt dan op blz. 322: „Wenn General VON ALVENSLEBEN (Commandant van het III^{de} korps) nicht schon am 15. auf eigene Verantwortung bis an die Mosel vorgerückt wäre und dieselbe überschritten hätte, so hätte er nicht schon am frühen Morgen der 16. den Feind erreichen können. Ebenso wurde General VON VOIGTS-RHETZ (Commandant van het X^{de} korps) nicht rechtzeitig westlich der Mosel haben eingreifen können, wenn er nicht die Besitznahme des Ueberganges von Pont à Mousson so beeilt und der höheren Leitung darin vorgegriffen hätte. Endlich waren auch die Truppen des Generals VON GOEBEN (Commandant van het VIII^{ste} korps) nicht mehr rechtzeitig zur Unterstützung des Korps ALVENSLEBEN erschienen, wenn jener General am 14. den spät eingegangenen Befehle des Generals VON STEINMETZ (Commandant der I^{ste} Armee) entsprechend, noch in der Nacht auf das Schlachtfeld vorgerückt wäre und auf diese Weise seine Truppen die besonders im Hinblick auf die am 15. bevorstehenden Anstrengungen unumgänglich nöthige Ruhe geraubt hätte.

„Nachdem wir das Verhalten der Unterführern (VON ALVENSLEBEN, VON VOIGTS-RHETZ en VON GOEBEN) besprochen haben, bleibt noch zu erläutern, welchen Einfluss auf den Verlauf der Schlacht am 16. August das Oberkommando der Zweiten Armee ausgeübt hat, wenn wir der Fehler in der Anlage, der die deutschen Truppen und Unterführern bei Mars la Tour in die schwierigste Lage brachte, ausser Betracht lassen.“

(Nu volgde de aanhaling der H. H., die dus in den door hen bedoelden zin geheel ten onpas is, en dan leest men:) „Im Uebrigen hat die Gegenwart des Prinzen FRIEDRICH KARL — die eerst in den namiddag uit Pont à Mousson op het slagveld aankwam — abgesehen von dem ermüthigenden Eindruck auf die Truppen, die Schlacht am 16. um bemerkenswerthe Züge bereichert, zu denen auch der Versuch zu rechnen ist, fast schon in der Dunkelheit einen letzten Angriff mit Einsetzung der letzten Mittel und der äussersten Kräfte aller drei Waffen auszuführen, damit „der letzte Schwertstreich im Kampfe dieses Tages von deutscher Seite fiele.“

De H. H. hebben dus de strategische leiding met de tactische verwisseld en daardoor geheel abusievelijk geciteerd. Heeft alzoo dit citaat, voor hetgeen zij er mede bewijzen wilden volstrekt geen waarde, voor ons is dit wel het geval, want, als 't nog noodig ware, wordt door dit citaat, en hetgeen er aan voorafgaat, bewezen, dat de leiding van de op het slagveld commandeerenden nog steeds onverzwakt van kracht blijft. HOENIG'S uitvoerige studiën betreffende de leiding in den slag bij Vionville—Mars la Tour en die in de slagen op het operatietooneel aan de Loire kunnen voor den man van studie dan ook elken twijfel te dien aanzien opheffen, al zij men zich ook bewust, dat deze leiding, evenals de aanvoering, op de moderne slagvelden met grooter moeilijkheden te kampen zal hebben.

Voorts stellen wij de navolgende vragen:

- 1°. Waar hebben wij ons *tegen* het „elastisch beginsel” en *voor* het „dogma” verklaard?
- 2°. Waar hebben wij gezegd, dat wij de „aanwijzingen” niet willen en slechts aan „bevelen” denken, waar deze niet gegeven mogen worden (de bedoeling is zeker: waar deze niet meer gegeven *kunnen* worden, want men zal toch het geven van bevelen niet verbieden).
- 3°. Wie zal 't onderschrijven, dat de eisch, dat leiding en aanvoering zich in het gevecht moeten kunnen doen gelden, al sedert jaren is losgelaten?
- 4°. Wie, die zijn verstand gebruikt en inzicht in de hoogere troepenleiding heeft, zal het niet met ons eens zijn, dat er met alle mogelijke middelen naar moet worden gestreefd juist den invloed van de hoogere leiding en van de aanvoering op de gevechtshandelingen der onderdeelen gedurende den loop van den strijd met de daarvoor beschikbare krachten en middelen te onderhouden?
- 5°. Wat heeft met dat beginsel te maken, hetgeen in de aanhaling wordt gezegd en dat, na de hiervoren gegeven toelichting, in 't kort weergegeven, hierop neerkomt, dat op den 16^{en} Augustus 1870:
  - a. de invloed van het eerst laat op het slagveld aankomend legercommando op de leiding *in* den slag gelijk nul is geweest, iets wat toch onmogelijk aan de vuurwerking des tegenstanders kan worden toegeschreven;
  - b. de fouten, door die hoogere leiding *buiten* het slagveld be- gaan, door de onderbevelhebbers, d. w. z. de *op* het slagveld com- mandeerende korpscommandanten, moesten worden goed gemaakt; immers zulks kon alleen geschieden doordat hun leiding — die op het slagveld — effectief was en niet, zooals de H. H. het willen doen gelooven, omdat die leiding tengevolge van de vuur- werking des tegenstanders onmogelijk was geworden;
  - c. de tactische verbanden in het sterk begroeide, bergachtige terrein waren opgelost; iets wat HOENIG voornamelijk daaraan toeschrijft, dat de Deutsche infanterie er niet in geoefend was om in zulk terrein handelend op te treden.
- 6°. Zijn dat bewijsgronden, om voortaan het beginsel los te laten, dat leiding en aanvoering zich in den strijd moeten kunnen doen gelden om het doel, dat tactisch of strategisch wordt nagestreefd, te bereiken, en ons te weerspreken als wij verlangen, dat in alle gevallen de gevechtsvorm en de vechtwijze daartegen geen beletsel mogen wezen?
- 7°. Gaat het aan, daarvoor eens en voor altijd het „bekende initia- tief der onderaanvoerders” in de plaats te stellen? Is het den H. H. dan niet bekend, om maar enkele voorbeelden te noemen, hoe misplaatst en in haar gevolgen nadeelig het initiatief van

den Brigade-Generaal VON STARKLOFF bij Wörth was, waar hij zonder dringende noodzakelijkheid van stellige bevelen afweek, die door de hogere leiding met een bepaald, door hem zelven gekend, doel aan hem waren verstrekt?

Herinneren zij zich niet hoe noodlottig voor sommige onderdeelen van het XII^{de} korps het op den 18^{en} Augustus is geweest, dat zij tegen de stellige bevelen van den korpscommandant gingen deelnemen aan de gevechtsbehandelingen van onderdeelen van het Gardekorps?

Waar zou het heengaan, als de hogere leiding hare bevoegdheid en verantwoordelijkheid aan het initiatief der onderaanvoerders moest toevertrouwen?

De bewering van de H. H., „*dat de tactici van den tegenwoordigen tijd het door ons op den voorgrond gestelde beginsel hebben prijsgegeven*”, is dan ook niet juist! Het tegendeel van dien, allen kleven het nog met onverzwakte kracht aan, maar ruimen daarnaast en met recht eene plaats in aan een oordeelkundig in practijk gebracht initiatief van alle onderbevelhebbers, zooals wij dat hebben beschreven in het hoofdstuk: *Troepenleiding en troepenaanvoering*” van Deel II.

Concludeerende zeggen wij dus:

Allerminst is juist, wat in het bovenstaande door de H. H. wordt beweerd: als zouden de door ons het eerst aangegeven gevechtsfronten met het *dogma der leiding in strijd* zijn;

evenmin, dat wij dat beginsel als „*dogma*” wenschen te zien toegepast;

evenmin, dat wij, met de andere Europeesche tactici, hebben prijsgegeven het beginsel van de leiding door den op het slagveld aanwezigen bevelhebber en van de aanvoering der daar handelend optredende onderbevelhebbers in den strijd, om de eenvoudige reden dat noch zij, noch wij daarvan afstand hebben gedaan, of wenschen te doen”;

evenmin, dat het beginsel der blijvende gelding van leiding en aanvoering thans zóó wordt opgevat, dat „*aanwijzingen*” te allen tijde in de plaats zouden moeten treden van „*bevelen, die niet gegeven mogen worden*”.

Hoe onder de bezwarendste omstandigheden de hogere leiding zich weet te doen gelden, wanneer het haar ernst is dat doel te bereiken, kan o. m. blijken uit de werkzaamheid van den Commandant der 1ste Garde Infanterie-Brigade, eene werkzaamheid, die in de „Geschichte des Ersten Garde-Regiments zu Fuss” zoo juist wordt weergegeven, met de volgende woorden:

„Der Brigade-Kommandeur Generalmajor VON KESSEL hatte mit dem Fuselierbataillon die Chaussee überschritten und die vordersten Reihen seiner Brigade nicht früher als nach beendetem Sturm auf St. Privat verlassen.

„Ausschließlich in dem gefährdesten Theile der Schlachtlinie vom 2.

Bataillon unseres Regiments bis zur Chaussee, grösztentheils zu Pferde, nur kurze Zeit zu Fuss, leitend, anspornend, schwankende Gruppen wieder vorwärts führend, war er bis in die Nacht in furchbarstem Feuer unermüdlich thätig."

IX. De Heeren citeeren, voor zooveel het 1ste Deel van het „Leerboek der tactiek" betreft uit den druk van 1896, terwijl de laatste uitgaaf dateert van het jaar 1899. Evenzoo is het gesteld met hunne aanhalingen uit het II^{de} Deel, waarvan de laatste druk het jaartal 1901 draagt, terwijl zij verwijzen naar de uitgaaf van 1898. Met de te pas gebrachte Fransche reglementen is het al niet beter gesteld; zij verwijzen naar dat van 1887, herdrukt in 1894, terwijl de nieuwste, die minder in hun voordeel pleiten, ofschoon zij rekening hebben kunnen houden met de ervaring in den Engelsch-Boerschen oorlog opgedaan, in 1901 werden uitgegeven. Onnoodig te zeggen, dat dientengevolge hunne bewijsvoering hier en daar wat mank gaat.

X. Op blz. 335 wordt „curiositeitshalve" vermeld en dus ook beweerd, dat de voor de compagnie aangegeven frontuitbreiding voor het gevecht in geen der deelen van het „Leerboek" staat aangegeven. Dit is „niet juist"; wij verwijzen naar Deel I, blz. 25 en 60/61. Even „onjuist" is het dus om te willen doen gelooven, dat wij zouden hebben aangegeven, dat „*inderdaad 50 M. de grootst geoorloofde frontbreedte van de aanvallende compagnie is*".

XI. Ten aanzien van de vrees, uitgedrukt op blz. 337, dat de instructeurs aan de K. M. A., laat staan de cadetten, met de in het „Leerboek" ontwikkelde denkbeelden geen raad zullen weten, kunnen wij de H. H. de meest geruststellende verzekeringen geven. In de harten van die instructeurs is plaats voor eene onpartijdige waardeering, ook bij tekortkomingen, die in elken menschelijken arbeid zijn aan te wijzen en dus zeer zeker ook in het „Leerboek der tactiek" zullen voorkomen, terwijl zij door hunne diep gaande studie den inhoud ook beter begrijpen en hebben leeren inzien, dat van een duimstok-tactiek, die rekening houdt met verschillen van 0,1 en 0,05 man per strekkenden meter, waarin de H. H. zich verdiepen (blz. 339), niets te hopen en te verwachten is.

XII. Zeer spitsvondig, doch wederom „geheel ten onpas", meenen de H. H. voorts te mogen opmerken, dat het verschil in organisatie van het regiment en de brigade in de verschillende legers door mij uit het oog verloren is. Zij vergissen zich; de brigade, welke door hen in noot 2 op blz. 338 wordt gezegd een Duitsche te zijn van zes bataljons, is er een van acht bataljons. In der haast, om eens eene snedige opmerking te maken, hebben de H. H. de reserve vergeten, die $\frac{1}{4}$ van de totale sterkte telt en als zoodanig bij geen enkele eenheid in het staatje voorkomt. Juister ware hunne opmerking geweest ten aanzien van de

divisie en het legerkorps, waarbij werkelijk Duitsche afdeelingen den grondslag vormden; als zoodanig wordt de opmerking, al had zij zelve geen zin, dankbaar aanvaard.

Waar evenwel de aandacht van de H. H. bij hunne berekeningen wel op gevestigd had mogen wezen, d. i., dat de gevechtssterkte, aan geweren bij bataljons van verschillende legers, aanmerkelijk uiteenloopt en dat zulks noodwendig invloed oefent op het aantal geweren, dat door zulk een bataljon op den strekkenden meter in gevecht kan worden gebracht. Wanneer men zich van die getallen op de hoogte stelt, dan wordt men overtuigd dat onze „organieke” — let wel „organieke”, dus nog niet eens de kort na de mobilisatie met 12 à 20 % gedaalde — sterkte te dien aanzien niet in het voordeel is met circa 760 geweren, tegenover 816 in het Duitsche en 800 in het Fransche bataljon. Rekent men het geweerdragend kader mede, dan wordt deze cijferverhouding voor ons nog ongunstiger; zij is dan 842:984:940.

XIII. De H.H. denken zich de reserve in de beslissende groep opgesteld en rekenen haar gewerental dus mede bij de becijfering van de frontuitbreiding van die groep. Dit is strijdig met hetgeen in het „Leerboek” op den voorgrond is gesteld en met hetgeen nadrukkelijk op den debat-avond van den 20sten Maart in de vergadering van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap als beginsel werd vooropgesteld.

De noot, o. a. blz. 389 door de H.H. gesteld, luidende: „*De auteur — daarmee is de ondergeteekende bedoeld —, die door het optreden der reserve verbreiding van het front mogelijk acht, zal ons wel willen toegeven, dat men zich opstelling van de reserve „in” de beslissende groep denken mag*”, is in zooverre juist als men voor „opstelling” wil lezen „gebruik”, of anders het woordje „in” doet vervangen door „achter”. Mocht evenwel de reserve *in* het rayon van de beslissende groep noodig blijken, dan zou daardoor alleen reeds bewezen zijn, dat het aantal geweren op den strekkenden meter in die groep door den loop van den strijd „onvoldoende” is gebleken, en kan dit argument de H. H. dus allerminst dienen.

Doch daarover loopt de quaestie ook niet. De zaak is deze, dat *wij* nadrukkelijk hebben gezegd, dat de reserve *niet* in het gevechtsfront begrepen was, en dat de H.H. zich daaraan niets gelegen lieten. Zij berekenden dus „opzettelijk” verkeerd, want uit de noot blijkt dat onze bedoeling hun niet was ontgaan.

XIV. De opmerking der H. H. op blz. 339, dat de frontbreedten van de „*zelfstandig optredende*” eenheid „*betrekkelijk ruimer*” kunnen wezen dan die van dezelfde eenheid, wanneer deze „*in verband*” strijdt, is natuurlijk eene foutieve. Het algemeen geldend beginsel is, dat afdeelingen, die „*zelfstandig*” optreden, in hare frontontwikkeling, door de noodzakelijkheid om voor vleugelbeveiliging en voor het achterhou-

den van eene reserve zorg te dragen, meer beperkt zijn, dan afdeelingen van dezelfde sterkte, die „in verband” strijden (zie voorts ook nog blz. 829).

XV. Daar *wij* de reserve niet in de frontontwikkeling begrijpen en *met opzet* hebben op den voorgrond gesteld, dat er in het meer bedoelde staatje slechts sprake is van eene „aanvankelijke” uitbreiding der beslissende groep, zoo vervalt de geheele waarde van het betoog, dat daarop betrekking heeft. Wij komen daarop evenwel later nog terug.

XVI. Op blz. 343 wordt beweerd, dat het III^{de} Pruisische legerkorps op den 16^{den} Augustus 1870 in het aangezicht van een overmachtigen vijand een terreinstrook van bijna 6000 M. lijdelijk — let wel: „*lijdelijk*” — heeft verdedigd. Door deze geheel onjuiste bewering geven de H.H. zoo duidelijk hun onkunde op krijgshistorisch gebied te kennen, dat het niet edelmoedig zou wezen, behalve de constateering van het feit, daarop nog in eenig commentaar te treden. De slag bij Vionville-Mars la Tour was aan Duitsche zijde een veldslag, waarin de numeriek zwakkere den geheelen dag, van 's morgens half tien uur tot na het vallen van de duisternis toe, waar het ook maar eenigszins mogelijk was, of door de omstandigheden mogelijk werd gemaakt, den strijd in offensieven zin voerde (zie trouwens op blz. 819 hiervoren den slotzin uit WOLFE's aanhalingen). De H. H. moeten dien veldslag nog maar eens goed bestudeeren; zij kunnen daaruit juist voor de moderne tactiek veel leeren. Dit is althans onze meening, die berust op eene nu bijkans twintigjarige studie van de historie.

Mais le comble vient après. In de Juli-aftlevering van De(n) Militaire(n) Spectator stelden wij den toestand aan Duitsche zijde in den avond van dien 16^{den} Augustus nog eens met de volgende woorden in het licht.

„Het front der divisie en van het legerkorps *houdt verband* met de ontwikkelingen aan Duitsche zijde in den slag van Vionville-Mars la Tour, en moeilijk kan men, *den toestand op den avond van den 16^{den} Augustus kennende*, beweren, dat het III^{de} korps een nog grooter front had kunnen innemen. Reserves en troepen in tweede linie waren verbruikt; alles was in ééne linie opgelost; de artillerie nam onbeschermde een deel van het gevechtsfront in, slechts cavalerie stond gereed deze artillerie desverreicht te degageeren; in een woord: *een grooter front zou het gevechtsvermogen van dat korps te boven zijn gegaan.*”

„Welnu, als dat korps, vergeleken bij thans, tegenover eene minderwaardige artillerie en een minderwaardig geweer, na van 9 uur 's morgens tot de duisternis gevochten te hebben, zijn gevechtskracht over de aangegeven frontontwikkeling nagenoeg geheel had verbruikt, hoe zou men dan thans, tegenover eene moderne snelvuur-artillerie en eene met klein-kaliber repeeteergeweren gewapende infanterie in gevecht tredende, daaraan een nog grooter vermogen kunnen toekennen?”

„Het stellen der vraag is haar beantwoorden. De Heer RAM verlangt iets bovenmenselijks en moet dus, evenals de aanhangers van zijn gevechtstheorie, bedrogen uitkomen.”

Men zou meenen, dat met het vorenstaande, als het ware, aan elk wederwoord den pas was afgesneden, doch het heeft niet zoo mogen wezen, want letterlijk antwoorden de H.H. daarop nu het volgende:

„*Neemt men nu voor die 7000 — in dien veldslag ¹⁾ — gevallen (verminderd met de overgeblevenen van Kolonel LYNCKER) in de lijdelijke verdediging slechts eene meerdere frontbreedte van 2000 M. (de Heer POP rekent voor een bataljon in de lijdelijke verdediging 5 à 600 M. — lees: 500 à 600 M. ¹⁾ —, dan komt men tot de slotsom, dat door een zich lijdelijk verdedigend legerkorps van 25 bataljons (afgaande op 16 Augustus 1870 bijna een terrein van 8000 M. breedte kan worden bezet (bewapening van 1870). Kapitein POP noemt 6000 à 7000 M.; verband met 16 Augustus bestaat hier dus niet.*”

Le tour est fait. Door de „dooden en gewonden” te bezigen om 2000 M. front naar een der vleugels te bezetten, heeft men de door de H.H. gewenschte uitbreiding verkregen, die door het III^{de} Korps onmogelijk „met de levenden” kon worden ingenomen, en meteen is aan den Kapitein POP overtuigend (sic?) bewezen, dat het verband met 16 Aug. 1870 niet bestaat, want het front had 8000 M. moeten wezen, niettegenstaande dat korps slechts met de uiterste inspanning 6000 M. front in een defensief-offensief gevecht wist te beheerschen.

Het is waarlijk om van te watertanden en de H.H. mogen er zich op beroemen een middel te hebben gevonden om de gevechtsfronten uit te breiden, dat eenig in zijn soort is en den naam van VON MÜNCHHAUSEN doet verbleeken.

XVII. Op blz. 346 wordt ten slotte beweerd, dat een krachtige tegenaanval door ons zoude zijn uitgeschakeld en nog wel omdat op een zekere bladzijde van het „Leerboek” alleen sprake is van plaatselijke offensieve stooten. Ook deze aanklacht treft geen doel. De H. H. verliezen maar steeds uit het oog, dat de reserve daarvoor dient en niet troepen, die eene andere opdracht te vervullen hebben. Staat 't den H. H. wel helder voor den geest: dat de strijd *in* het front op de Westersche gevechtsvelden niet bloot kan bestaan in vuren en teruggaan, maar een hardnekkiger karakter draagt; dat deze strijd een worsteling kan zijn om het bezit van dat gevechtsveld, waarin aanvaller en verdediger overeenkomstig de kansen van dien strijd herhaaldelijk van rol verwisselen? Welnu, daarmee werden die plaatselijke offensieve stooten bedoeld.

De tegenaanval wordt overigens in het „Leerboek” herhaaldelijk, een enkele maal met vet gedrukte letter, aanbevolen en behandeld; er wordt zelfs een afzonderlijke paragraaf aan gewijd.

¹⁾ De bijvoeging is van ons.

De voren behandelde punten hebben de lucht wat gezuiverd en maken het mogelijk de verder te behandelen zaken wat beter te overzien. En zoo zullen wij in het volgende trachten aan te toonen, dat de slot-som, waartoe de H. H. kwamen — nl., dat het „Leerboek der tactiek”, wat de gevechtsuitbreiding aangaat eene niet onbelangrijke schrede achterwaarts heeft gedaan — nader bewijs behoeft.

Daarbij doet zich al dadelijk een verschil van meening kennen tusschen de H. H. en mij ten aanzien van de vraag, wat men onder een beginsel heeft te verstaan, m. a. w. wat als een beginsel mag gelden en wat niet.

In het „Leerboek der tactiek” wordt gezegd: „Diensvolgens zal de lijdelijke verdediging met 2 man per meter kunnen volstaan, ten einde 50 % verliezen te kunnen lijden en daarna op elken meter nog een geweer in werking te kunnen brengen”.

Daartegen wordt in des Heeren RAM's brochure en in het Gids-artikel aangevoerd, dat het boven tusschen aanhalingsteekens gestelde — let wel, lezer — geen beginsel is en daartegenover gesteld hoe logisch Hauptmann BALCK te werk gaat door het volgende te zeggen: „Volgens het Duitsche reglement en (voor grootere verbanden) volgens de ervaringen van den oorlog van 1870/71 is de frontbreedte bij aanval en verdediging voor eene compagnie, het bataljon, enz., zooveel; volgens de reglementaire bepalingen in de andere rijken is zij zooveel; conclusie: in de verschillende Staten wordt gerekend voor de compagnie, het bataljon, enz., zooveel geweren op den strekkenden meter”.

Waar dus in het „Leerboek” een beginsel op den voorgrond wordt gesteld zoo klaar als de dag, daar ontzeggen de H. H., zonder nadere ontvouwing van redenen, daaraan het recht om als beginsel te gelden. Daarentegen schromen zij niet, om, waar geen enkel beginsel hoegenaamd, doch slechts cijfers ten beste gegeven worden, die opsomming beginselvast en logisch te noemen.

Begrijpe zulks wie wil; op ons maakt het den indruk alsof de H. H. met hunne lezers een loopje hebben willen nemen. Dat de H. H. uit zichzelf de noodzakelijkheid niet beseffen, dat de lijdelijke verdediging op een Westersch gevechtveld, — die toch ook hardnekkig en tot het uiterste de door haar ingenomen stelling moet kunnen verdedigen als haar zulks wordt gevraagd —, na het lijden van circa 50 % verliezen, onder omstandigheden nog over één man op den strekkenden meter moet kunnen beschikken, wanneer de beslissing door het gevecht met de blanke wapenen nadert, pleit onzes inziens niet voor hun tactisch weten en gevoelen, doch wij rekenen ons ontslagen van den plicht hun dat nader aan het verstand te brengen.

En wat nu de gevechtsuitbreidingen aangaat, zoo bepaalden wij er ons toe, in het bekende staatje alleen normen voor die afdeelingen aan te geven, die zich lijdelijk verdedigen moeten, dan wel behooren tot de vasthoudende groep zoowel in het offensieve als in het defensieve gevecht, omdat het nuttig kan zijn deze uitbreidingen in ronde cijfers als gemiddelden te weten, om een indruk te hebben van de gevechts-

kracht, welke deze afdelingen onder die omstandigheden kunnen ontwikkelen. Overigens is er in het „Leerboek” slechts sprake van de „aanvankelijke” frontontwikkeling van de beslissende groep en in het licht gesteld, dat de genoemde cijfers slechts dienen om de gedachte te bepalen. Zoo wordt, om maar één voorbeeld te noemen, juist naar aanleiding van de cijfers in dat staatje vermeld, onmiddellijk gezegd: „Hoezeer de boven aangegeven maatstaf slechts *eene vingervijzing* ¹⁾ is, toont o. m. het gevecht bij Beaune-la-Rolande, waar het X^{de} Pruisische korps geheel alleen gedurende zeven uren eene stelling verdedigde van 8000 pas lengte met 8500 man en 70 vuurmonden tegen een vijand, die 60.000 man en 138 stukken telde”.

Waar nu sprake is van eene „aanvankelijke” uitbreiding — en ik meen dat deze methode alleen in het „Leerboek” gevolgd is en elders als regel tevergeefs zal worden gezocht — daar spreekt het wel vanzelf, dat zulks met een doel is geschied. Wij dan achtten het bij de samenstelling van het hoofdstuk: „Frontontwikkeling en gevechtdiepte” eene vergeefsche moeite om grenzen te willen aangeven voor de gevechtsuitbreiding der onderscheidene afdelingen, die deel uitmaken van de beslissende groep, welke niet overschreden zouden mogen worden, omdat de „definitieve” uitbreiding, welke eene zoodanige afdeeling in den loop van zulk een gevecht verplicht kan worden in te nemen, van zooveel moeilijk te voorziene omstandigheden afhankelijk is of althans kan wezen, dat aan het bepalen van dergelijke grenzen weinig practisch nut verbonden is.

Gaat het nu aan eene vergelijking in cijfermaat te trekken tusschen onze „aanvankelijke” gevechtsuitbreiding en de „definitieve” aan buitenlandsche reglementen of tactiek-cursussen ontleend? Immers neen! En zeer zeker mag zulk eene vergelijking niet worden getrokken, waar door ons nadrukkelijk is verklaard, dat minstens een vierde van de geheele macht de reserve vormen zal, die uit den aard der zaak niet in de „aanvankelijke” gevechtsuitbreiding begrepen kan zijn, omdat zij op dat oogenblik nog niet in actie is, maar achter- en zijwaarts, dan wel alleen achterwaarts, in eene gedekte opstelling gereed gehouden wordt, om daàr te worden gebezigd, waar men met hare hulp de beslissing ten eigen gunste meent te kunnen aanbrengen. De H. H. nu rekenen haar als tot de beslissende groep te behooren. Hadden zij daartoe het recht? Geenszins, want telkens is de sterkte van die groep opgegeven en daarbij zoekt men te vergeefs naar die reserve. Zij hebben dus door de reserve in de beslissende groep te betrekken het aantal geweren in die groep anderhalf maal te groot genomen, en bovendien geen rekening gehouden met de uitbreiding, welke de „aanvankelijke” frontontwikkeling door ontplooiing van de hoogste krachtsuiting der beslissende groep verkrijgen kan. Is dat billijk?

Nu weet ik wel, dat de H. H. kunnen zeggen, dat dit door ons inge-

¹⁾ Wij cursiveeren thans.

nomen standpunt zoozeer afwijkt van dat, hetwelk elders gevolgd wordt, dat het aan hunne aandacht is ontsnapt, of, om in hun toon te spreken, dat het aan hunne aandacht wel moest ontsnappen. Maar dan mogen wij toch wel opmerken, dat het vreemd is en niet in hun voordeel pleit, dat de buitenlandsche critici, die met onze taal en onze wijze van uitdrukking der gedachte uit den aard der zaak minder bekend zijn, dat verschillend standpunt wel hebben weten te ontdekken en het als zeer juist kenschetsten.

Niemand minder dan FRITZ HOENIG, dit zij zonder eenigen ophef gezegd, heeft het „rationeel, oorspronkelijk en navolgenswaard” genoemd.

Nemen wij ter toelichting als voorbeeld het gevechtsfront van het „zelfstandig” optredende bataljon, waarvan de gevechtssterkte, zonder aftrek van den in de eerste dagen der mobilisatie te verwachten afgang, slechts gemiddeld 760 geweren telt.

In het „Leerboek” nu is bij den aanval voor de „aanvankelijke” uitbreiding aangegeven 250 M., wat overeenkomt met circa 3 man per strekkenden meter.

Die 250 M. frontuitgestrektheid zijn als volgt verdeeld en bezet:

- a. voor de vasthoudende groep:
een compagnie over 150 M. = 1.4 man op 1 M.;
- b. voor de beslissende groep:
twee compagnieën over 100 M. = 4.2 man op 1 M.;
- c. voor de reserve is aanvankelijk geen ruimte berekend.

Wordt nu de beslissende groep tot de hoogste uiting van kracht, die in haar zetelt, gebracht en ook nog de reserve *zijwaarts* ingezet, dan zou, in verband met hetgeen betreffende de gevechtsontwikkeling in het „Leerboek” is gezegd, het „definitieve” front bij het vallen der beslissing *kunnen* zijn:

vasthoudende groep	1 comp.	op 150 M.	= 1.4	geweer	op 1 M.
beslissende groep	2	„ „	200	„	= 1.9 „ „ 1 „
reserve	1	„ „	100	„	= 1.9 „ „ 1 „

of gemiddeld 1.7 geweer per strekkenden meter.

Was men door den loop van het gevecht genoodzaakt geweest de reserve *in* het front van de vasthoudende of van de beslissende groep te gebruiken, dan stijgt het gemiddeld aantal geweren per strekkenden meter tot circa 2.2.

Wanneer men op denzelfden grondslag ook voor de andere, d.w.z. voor de grotere troepenlichamen het „aanvankelijke” en het later mogelijkerwijze bij een „zelfstandig” optreden in te nemen „definitieve” gevechtsfront berekent, dan komt men tot gemiddelden, die variëren tusschen 2.6 à 3.3 geweer per strekkenden meter, al naar gelang de reserve zijwaarts van de reeds in gevecht gewikkelde troepen of in het front in actie komt, en die bijgevolg verre blijven beneden de cijfers, welke door de H.H., als aan het „Leerboek” ontleend, zijn opgegeven. In „verband” strijdende kunnen de genoemde cijfers uit den aard der zaak nog vermindering ondergaan, evenals zulks voor het „verdedigend” gevecht het geval is.

Waar men voorts cijfers aanhaalt, daar moet men dit niet op vluchtige wijze doen, want anders vergist men zich. In het Fransche reglement toch wordt zeer terecht onderscheid gemaakt tusschen de gevechtsuitbreiding, van eene afdeeling, die „in verband met andere troepen strijdt”, waarbij de fronten grooter genomen kunnen worden, en die, welke zij „zelfstandig vechtende” mag beslaan, waarbij de gevechtsfronten uit den aard der zaak smaller zijn, al beweerden de H. H. in het Gids-artikel op blz. 339 ook het tegendeel.

In het vigeerende reglement (van 1901) vindt men daaromtrent het volgende aangegeven:

IN HOOGER VERBAND STRIJDENDE.		ZELFSTANDIG OP- TREDENDE.	
<i>Compagnie.</i>	aanval.	Une compagnie de 200 fusils peut occuper un front de 150 M. environ, quand elle agit offensivement, de 200 M. et plus quand elle combat défensivement.	Il — le capitaine — conserve toujours une réserve pour parer aux éventualités, ou constituer une troupe d'attaque.
	verdediging.		
<i>Bataljon.</i>	aanval.	800 geweren op 300 M. = 2.7 gew. op 1 M. 800 geweren op 400 M. = 2.0 gew. op 1 M.	Au début le bataillon restreindra son front.
	verdediging.		
<i>Regiment.</i>	aanval.	Il — le colonel — maintient le front dans des limites, qui ne dépassent - guerre 700 M. — 2400 geweren op 700 M. = 3.5 gew. op 1 M.	Le front de combat est généralement plus restreint.
	verdediging.		
<i>Brigade.</i>	aanval.	Il — le général de brigade — veille à ce que la chaîne ne prenne pas trop d'extension. Le front de la brigade de 6 bataillons ne dépasse généralement pas 1500 M. — 4800 geweren op 1500 M. = 3.6 gew. op 1 M.	Le front de combat est généralement plus restreint.
	verdediging.		
<i>Divisie.</i>	aanval.	Le front d'attaque de la division à 12 bataillons ne dépasse généralement pas 2500 M. — 9600 gew. op 2500 M. = 3.9 gew. op 1 M.	Le front de combat est généralement plus restreint.
	verdediging.		

In verband met het voorafgaande is de navolgende opgave, betrekkelijk de frontbreedten bij den aanval door de onderscheidene onderdeelen in verschillende legers in te nemen, welke opgave is ontleend aan No. 77 van het *Militär Wochenblatt* van het jaar 1902, niet van belang onthloot. Ter betere waardeering van de daarin voorkomende cijfers, zijn de frontbreedten uit de reglementen, die na den veldtocht der Engelsen in Zuid-Afrika het licht zagen, onderstreept.

	Compagnie.	Bataljon.	Regiment.	Brigade.
Duitsland	niet belangrijk meer dan 100 M.	<i>hoogstens</i> 400 M.	Aanvankelijke frontbr. per Bn. 450—650 M.	Eerste ontwikkeling 1000—1200 M.
Oostenr.-Hong. (Laatstelijk vervallen reglement)...	75 M.	270 M.	540 M.	Niet aangegeven.
<u>Regl. 1901</u>	<u>97—113 M.</u>	<u>280 M.</u>	<u>Niet aangegeven.</u>	<u>Niet aangegeven.</u>
Italië	90—130 M.	225 M.	Niet aangegeven.	600—750 M.
Frankrijk (Laatstelijk vervallen reglement).....	150 M.	300 M.	Niet meer dan 700 M.	Niet meer dan 1400 M.
<u>Regl. 1901</u>	<u>150 M.</u>	<u>tot 300 M.</u>	<u>Niet meer dan 700 M.</u>	<u>Niet meer dan 1500 M.</u>
Rusland (Laatstelijk vervallen reglement).....	140 M.	285 M.	Niet aangegeven.	Niet aangegeven.
<u>Regl. 1901</u>	<u>140 M.</u>	<u>285 M.</u>	<u>Tot 710 M.</u>	<u>Tot 1067 M.</u>
Engeland (Regl. 1896)....	Niet aangegeven.	± 200 M.	± 540 M.	Brigade à 4 Bns.
<u>Regl. 1902</u>	<u>90—360 M.</u>	<u>540 M.</u>	<u>1080—1600 M.</u>	

Zoo gelezen, ontvangt men een geheel anderen indruk, dan de H. H. willen vestigen. En wanneer de lezer nu de bovenstaande cijfers vergelijkt met die, welke als *gemiddelden* en *om de gedachten te bepalen* voor Nederlandsche troepen door ons bij den aanval zijn aangegeven en daarbij bedenkt, dat de tegenwoordige organieke sterkte der compagnieën nimmer bereikt zal worden, dan vragen wij, of buitenlandsche critici geen recht hadden te beweren, dat het „Leerboek” het eerst den weg der breedere fronten is opgegaan.

In zooverre hebben wij echter uit het geschrijf der H. H. geleerd, dat wanneer een herdruk van het „Leerboek” noodig zal worden en deze wederom aan onze handen mocht worden toevertrouwd, wij de redactie wel zoo zullen stellen, dat twijfel, ook voor hen die de methode van beoordeeling der H. H. *mochten* willen volgen, voor den vervolge geheel zal zijn uitgesloten.

En nu ten slotte een verschijnsel uit de vredespractijk van ons eigen leger.

Het is van algemeene bekendheid, dat onze infanterie de gewoonte heeft in fronten te strijden, die de doorgaans als norm aangegevene in uitgebreidheid overtreffen. Dit verschijnsel is, vergeleken met de gevechtsontwikkelingen in andere legers, zoo sterk sprekend, dat vreemde officieren, die onze veldoefeningen op groote schaal bijwoonden, daarin iets „nationaals”, iets aan onze vechtwijze eigen hebben meenen op te merken. Ons inziens is dat ook het geval, doch wel verre van daarin een nadeel te zien, zooals 't in vroegere jaren bij onze manoeuvres veeltijds werd geacht, hebben wij daartegen, in verband met de verhooging der gevechtskracht door de nieuwere vuurwapenen, nimmer overwegende bezwaren gehad, mits er maar niet overdreven werd.

Deze in ons wapen gehuldigde tactiek is dan ook verre verwijderd van eene zoodanige, die 10 man op den strekkenden meter vraagt en in dat opzicht heeft het „Leerboek”, wanneer anderen daaruit dezelfde gevolgtrekkingen mochten hebben gemaakt als de H. H., gelukkig geen ongunstigen invloed geoefend, iets wat ook onmogelijk had kunnen geschieden, wanneer men niet opzettelijk den geest miskent. dien de schrijvers daarin hebben willen leggen.

Maar evenzeer behoedde ons de gezonde zin van onze infanterie-officieren op tactisch gebied voor normale gevechtsfronten van één man op de strekkende tien meters, die onze critici schijnbaar hier te lande willen binnensmokkelen.

Met het feit voor oogen, dat de H. H. nog apprenti's waren, toen zij naar de gevechtsvelden van Zuid-Afrika togen, is de wenk hier dan ook niet misplaatst, dat zij zich eerst eens wat meer op de studie van de tactiek en de krijgsgeschiedenis toeleggen, voordat zij zich weer geroepen achten, op een zoo weinig passende wijze, als is geschied, tot beoordeelaars op te werpen. Wij hadden hoop gehad, dat de ondervinding, die ze opdeden, nadat zij bij hun terugkeer uit Zuid-Afrika den

oorlog reeds voorlang gedaan verklaarden en toch moesten ervaren hoezeer zij hadden misgetast, toen zij — met ons, die eene geheel tegenovergestelde meening waren toegedaan en daarvan tegenover hen ook geen geheim hebben gemaakt — den nog minstens anderhalf jaar lang durenden worstelstrijd, door de Boeren op zoo uitnemende wijze gevoerd, aanschouwden, hun een les ware geweest om voortaan met hunne stellige verklaringen wat voorzichtiger te zijn.

Edoch, het heeft zoo niet mogen wezen; voor de H. H. kan ons dat spijten, maar voor den lezer zij 't een vingerwijzing de zoogenaamde „Lessen uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog”, welke tot dusverre uit hun pen vloeiden, onbevooroordeeld te lezen en wetenschappelijk te beoordeelen, alsvorens ze te onzent in practijk te brengen.

G. J. C. A. POP.

Het wederkeerig verband tusschen uitwerking en inrichting van het materieel bij de Veldartillerie.

Wanneer men terugziet op de talrijke overwinningen, door de wapentechniek in de laatste jaren behaald, en de uitwerking der thans door geschutfabrikanten aangeboden veldvuurmonden vergelijkt met die, welke met het in de meeste rijken nog bestaande geschut kan worden verkregen, dan is het niet te verwonderen dat velen de oplossing van het „veldgeschutvraagstuk” een voldongen feit achten. Luidde inderdaad de eisch: „het bestaande geschuttype op de hoogte te brengen van zijn tijd, door partij te trekken van alle verbeteringen, waartoe de techniek op 't oogenblik in staat is”, dan zou men, een keus doende uit de aangeboden 7.5 cM. kanonnen, vrijwel verzekerd kunnen zijn voor geruimen tijd eene voldoende bewapening te bezitten. Wel zijn nog meerdere verbeteringen niet uitgesloten, maar aangezien het einde hiervan nimmer te voorzien is, kan de nieuwe bewapening om deze reden niet worden uitgesteld.

De groote moeilijkheid is echter hierin gelegen, dat de eisch *niet* luidt: „volmaking van het bestaande type”. Dit zou het geval zijn, wanneer de veldartillerie de uitwerking van 's vijands vuur buiten beschouwing kon laten. Om echter den vijand te kunnen vernietigen, moet men er voor waken zelf niet vernietigd te worden. Daarom moet men rekening houden met het feit, dat ook 's vijands kanonnen die verhoogde uitwerking bezitten en dat daardoor nieuwe eischen gesteld worden aan het eigen wapen. Er bestaat dus tusschen de uitwerking en de inrichting van het materieel een *wederkeerig* verband.

Beschouwt men het vraagstuk betreffende de bewapening der veldartillerie uit dit oogpunt, dan zal men tot de overtuiging komen, dat in de eigenschappen van het moderne geschut de voorteekenen zijn gelegen eener naderende omwenteling, waarvan de gevolgen zóó belangrijk kunnen zijn dat er voor die rijken, welke nog geen beslissing hebben genomen, aanleiding bestaat het veldgeschutvraagstuk opnieuw ernstig te overwegen, alvorens daartoe over te gaan.

De tegenwoordige 7.5 cM.-veldvuurmonden kunnen met den naam van granaatkartetskanonnen worden bestempeld. Door berekening kan worden aangetoond, dat de uitwerking van het enkele GKT.-schot anderhalf tot tweemaal zoo groot is als bij ons kanon van 8 cM. St., terwijl bij gebruik van automatische tempeerinrichtingen eene min-

stens viermaal grootere vuursnelheid kan worden bereikt. Onder gelijke omstandigheden zal dus in een bepaalden tijd thans met een vuurmond zes- tot achtmaal zooveel uitwerking worden verkregen als vroeger, of, om eene zelfde uitwerking te verkrijgen is één zesde tot één achtste van den tijd benoodigd, welke vroeger hiervoor werd vereischt. Gaat men na wat de uitwerking *kan* zijn, wanneer het vuur geregeld is en de artillerie zelve niet werkzaam beschoten wordt, dan komt men tot overweldigende uitkomsten, zóó zelfs, dat men de meening heeft verkondigd, dat een halve minuut, eerder of later ingeschoten zijn, beslissen kan over den uitslag van een geschutstrijd.

In deze beschouwing ligt reeds een onmiskenbaar teeken van eene naderende reactie. Of men een halve minuut vroeger of later ingeschoten is, kan van een zóó geringe oorzaak afhangen, dat het blootstellen van de artillerie aan een dergelijk onzeker lot zou gelijk staan met het blinde toeval in de plaats te stellen van de kunst van den veldheer.

Vandaar dat de verhoogde uitwerking van geschut- en geweevuur dwong zich te dekken. Eene verscholen opstelling der vuurmonden kan, althans gedeeltelijk, hiertoe leiden, maar de bezwaren aan de indirecte richting verbonden, waar het geldt slechts voor korten tijd zichtbare doelen verrassend te beschieten, maken het noodzakelijk steeds een deel der artillerie direct richtend te doen optreden. Daarom moest naar andere middelen worden omgezien en deze zijn gevonden in de aanwending van schilden. Wat de noodzakelijkheid van deze toepassing betreft, meenen wij te kunnen verwijzen naar Generaal VON REICHENAU'S brochure: „*Einfluss der Schilde auf die Entwicklung des Feldartilleriematerials und der Taktik*”, waarin onder het opschrift: „Die Schilde — ein Zwang” de noodzakelijkheid daarvan op overtuigende wijze wordt aangetoond.

Een tweede consequentie, welke uit de verhoogde uitwerking volgt, is de eisch van gemakkelijke beweegbaarheid van het afgelegde stuk.

De verrassende werking, welke zelfs zwakke afdeelingen artillerie door hun snelvuur kunnen teweegbrengen, maakt het onmiddellijk beschikbaar hebben van vuurmonden ook in het allereerste stadium van het gevecht, toedeeling dus van artillerie aan voorhoede en flankdekking, gewenscht, zoowel om in staat te zijn van elke gunstige gelegenheid partij te trekken, als om verrassend afgegeven artillerievuur op de eigen troepen zoo spoedig mogelijk te onderdrukken. Voor deze artillerie, en evenzeer voor die in een verdedigend gevecht en bij eene achterhoede, is het vermogen, zich los te kunnen maken van de vijandelijke artillerie, meestal een levensvoorwaarde. Bovendien zijn de voordeelen aan eene ongeziene stellingverandering verbonden, tengevolge van de moeilijke onderkenning der nieuwe standplaats, zeer belangrijk. De eisch van „bewegingsvrijheid” is voor de moderne artillerie daarom zeker hooger te stellen dan voorheen. Tengevolge van de ver-

hoogde uitwerking van het vijandelijk vuur, vooral met betrekking tot den factor tijd, moet die bewegingsvrijheid echter op geheel andere wijze worden verkregen.

Men denke zich eene sectie of batterij, direct richtend, die, hetzij nog in vuurgevecht, hetzij door overmacht gedwongen te zwijgen, de opdracht krijgt van stelling te veranderen. Door het voorafgaande gevecht is de vijandelijke artillerie op de hoogte van de gegevens voor het vuur en men kan verzekerd zijn dat zij, ook gedurende haar zwijgen, niet zal nalaten den tegenstander voortdurend te bewaken.

De minste waargenomen beweging zal voor haar het teeken zijn tot het afgeven eener „rafale”. Men ga nu na welke de uitwerking van dit snelvuur zal zijn op de bespanningen, indien de batterij, door het doen voorkomen der voorwagens, de stellingverandering tracht uit te voeren. Slechts één paard behoeft te worden getroffen om een geheel stuk tijdelijk buiten gevecht te stellen, want in den tijd, noodig om de bespanning weer op de been te brengen, worden nieuwe verliezen geleden.

Er bestaat in de gegeven omstandigheden maar één middel om de opdracht te kunnen uitvoeren, nl. *door de bespanningen niet naar de vuurmonden, maar laatstgenoemden naar de bespanningen te brengen*, zoowel omdat de afmarsch op deze wijze veel minder gevaar loopt ontdekt te worden, als om de geringere kwetsbaarheid der geboden doelen.

Zooals vanzelf spreekt, behoeven de stukken niet altijd over den geheelen afstand tot aan de voorwagens te worden vervoerd, maar kunnen deze zoover naderen als gedekt mogelijk is. Het bijeenbrengen daarentegen van een groot aantal manschappen bij één stuk (bijv. door handlangers van de infanterie) zou, hoewel in geringere mate, dezelfde nadeelen veroorzaken als het oprijden der bespanningen, nl. te veel zichtbare en kwetsbare doelen.

Daarom kan de artillerie tegenover de nieuwere vuurwapenen hare bewegingsvrijheid slechts behouden door eene gemakkelijke beweegbaarheid van het afgelegde stuk.

De noodzakelijkheid schilden aan te brengen en de eisch dat het afgelegde stuk gemakkelijk beweegbaar zij, leiden tot vermindering van het arbeidsvermogen van het projectiel aan de monding.

Alhoewel vroeger meermalen is opgegeven, dat het aanbrengen van schilden eene gewichtsvermeerdering van slechts 50 KG. tengevolge zou hebben, schijnen nieuwe onderzoekingen te hebben aangetoond, dat met een dergelijk gewicht slechts eene zeer onvoldoende dekking kan worden verkregen. Eene dikte van 3 mM. nikkelstaal moge voldoende zijn om tegen looden GKT.-kogels en geweervuur op grooten afstand te beveiligen, wanneer men den eisch stelt ook op korte afstanden tegen infanterievuur gedekt te zijn, dan moet deze dikte als te gering worden beschouwd. Omtrent deze aangelegenheid zijn echter nog geene vaststaande gegevens voorhanden. Terwijl op de tentoonstelling te Dussel-

dorf KRUPP een 3 mM. dik stalen schild vertoonde, dat op afstanden van 350 à 450 M. door infanteriekogels doorboord was, vond men in het EHRHARDTSCHE paviljoen eene dergelijke plaat, die onder dezelfde omstandigheden beschoten, slechts geringe indrukken vertoonde. De inrichting der projectielen is daarop echter van grooten invloed. Zoo is EHRHARDT er in geslaagd geweerkogels te construeeren, welke, uit het Duitse infanteriegeweer geschoten, op 400 M. stalen schilden van $4\frac{1}{2}$ mM. doorboren!

Over de zeer interessante wijze, waarop dit resultaat is bereikt, zijn waarschijnlijk binnenkort nadere mededeelingen te verwachten.

Zooveel is zeker, dat eene dikte van 5 mM. nikkelstaal een minimum moet worden geacht om ook op de korte afstanden tegen infanterievuur beveiligd te zijn, iets wat voor onze artillerie, welke naar veler meening dikwijls in de lijn der infanterie zal moeten optreden, van bijzonder belang is.

In zijn eenvoudigsten vorm zou het schild wellicht kunnen bestaan uit: 1ste. een onmiddellijk onder de as aangebracht onderpantser, ter hoogte van 0,60 M. en 1,40 M. breed; 2de. een schuin naar achteren loopend bovenpantser van 1 M. hoogte en eveneens 1,4 M. breed; en 3de. twee zijpantser (allen beweegbaar), van 0,8 M². elk. Totaal komt men dus tot een oppervlakte van 3,84 M²., wat bij een pantserdikte van 5 mM. een gewicht geeft van ± 144 KG. Wel is waar gaat hier een gedeelte af voor de uitsnijdingen voor vuurmond en richtsleuf, en komt het gewicht van het schild niet geheel als verzwaaring van het stuk in aanmerking, daar de affuit zelve eenigszins kan worden verlicht, doch als men de inrichtingen mederekent voor bevestiging en beweging der schilden, dan zal eene verzwaaring van ± 150 KG. vermoedelijk niet kunnen worden ontgaan. Eene dergelijke gewichtsvermeerdering, aangebracht aan vuurmonden welke zonder schild reeds 900 à 950 KG. wegen, maakt de artillerie ongeschikt om tactisch juist te worden gebruikt. Daarom is vermindering van het gewicht van het ongepantserde stuk onvermijdelijk *en dit is alleen te verkrijgen door vermindering van het arbeidsvermogen aan de monding.*

Deze vermindering behoeft niet noodzakelijk te leiden tot afschaffing van de GKT. Waar het mogelijk is gebleken bij onze GKT. van 6 cM., die slechts 2,73 KG. weegt, het rendement tot $\pm 40\%$ op te voeren, is het uit dit oogpunt niet noodig vast te houden aan een projectielgewicht van 6 KG.; er zijn echter andere redenen, die tot eene geheele of gedeeltelijke vervanging van de GKT. door G. dwingen.

De weerloosheid, waarin infanterie zich zelfs op de korte afstanden tegenover met schilden voorziene artillerie bevindt, maakt het voor de eigen artillerie noodzakelijk op het gewenschte oogenblik 's vijands geschutvuur in bedwang te houden. De GKT. nu, is tegenover behoorlijk gepantserde artillerie *machteloos*. Zelfs schilden van 3 mM. worden door de looden GKT.-kogels niet doorboord. Wel dekken de schilden niet tegen steil invallend GKT.-vuur, doch behalve de moeilijke regeling van dit

vuur en het groote munitieverbruik meenen wij, dat het betrekkelijk gering aantal korte kanonnen, dat beschikbaar zal zijn, reeds een beletsel vormt om in *deze* richting de oplossing te zoeken. Op de tentoonstelling te Dusseldorf waren in het KRUPP'sche paviljoen 3 mM. dikke schilden te zien, welke op 3500 M. beschoten waren met GKT. uit het 7.5 cM. kanon, gevuld met stalen kogels van 10 gram. In 20 schoten werden 80 treffers verkregen, waarvan 63 de plaat doorboorden. Alhoewel deze uitkomsten, oppervlakkig beschouwd, zeer belangrijk schijnen, zijn wij toch van meening, dat ook op deze wijze het doel niet zal worden bereikt. Om toch schilden van 5 mM. te doorboren zal men met stalen kogels van 10 gram niet kunnen volstaan, men zal ze dus zwaarder moeten maken, maar de GKT. verliest op deze wijze hare eigenaardige voordeelen, die immers juist berusten op het groote aantal en het groot soortelijk gewicht der vulkogels.

Hoogst waarschijnlijk is de oplossing alleen te zoeken in het gebruik van volle projectielen, aan welke als eisch moet worden gesteld, dat zij niet alleen de schilden doorboren, maar eene zóódanige scherfwerking bezitten, dat één treffer de onmiddellijk achter het schild opgestelde bediening buiten gevecht stelt. De brisantgranaat met schokbuis is hiervoor de aangewezen projectielsoort. Om de gewenschte scherfwerking te verkrijgen, kan echter met een geringer projectielgewicht dan 6 KG. worden volstaan en deze gewichtsvermindering blijkt noodzakelijk wanneer men bedenkt, dat een groot aantal projectielen noodig is om één treffer te verkrijgen. Niet altijd toch zal de te beschieten artillerie zóó duidelijk te zien zijn, dat op de stukken kan worden gericht, en dikwijls zal men moeten volstaan met het beschieten van een strook — in gunstige gevallen van geringe diepte —, waarin de vijandelijke artillerie is opgesteld.

Neemt men, om de gedachten te bepalen, aan, dat gevuurd wordt op 2000 M. tegen eene ± 100 M. breede opstelling, waarin zich 4 vuurmonden met daarnaast geplaatste caissons, bevinden, en dat de schoten regelmatig verdeeld worden over een oppervlak van 120 M. breedte en 200 M. diepte. Het gepantserde stuk vormt een doel van $\pm 1,4$ M. breedte en $\pm 1,5$ M. hoogte. De invalshoek op $4^{\circ}6'$ stellende, biedt dus elke vuurmond een horizontaal trefbaar oppervlak van ongeveer 29 M^2 . Het treffen van het met munitie gevulde gedeelte van den caisson-achterwagen zal evenzeer het buiten gevecht stellen van het daarnaast staande stuk ten gevolge hebben. Rekent men het trefbaar oppervlak hiervan op de helft van dat van het stuk, dan wordt het totale trefbare oppervlak voor 4 stukken en 4 caissons dus: 174 M^2 . De geheele strook, waarin de projectielen vallen, is 24.000 M^2 , zoodat de kans om één stuk buiten gevecht te stellen is: $\frac{1}{138}$. Om daarna een tweede te treffen: $\frac{1}{185}$.

Om de vijandelijke batterij de helft van hare gevechtskracht te beneemen zijn dus gemiddeld ongeveer 323 schoten noodig, welk aantal onder ongunstige omstandigheden misschien moet worden verdubbeld.

Toch mag dit geen reden zijn om van het tot zwijgen brengen der vijandelijke artillerie af te zien. Wat zou er worden van het offensief, indien de aanvallende artillerie er wel in slaagde de verdedigende infanterie achter hare dekkingen te houden, maar ten slotte lijdelijk moest toezien hoe het eigen voetvolk door 's vijands kanonnen werd vernietigd! Men heeft geschreven, dat afschaffing van de granaatkartets gelijk zou staan met afdanking van de artillerie, maar welke qualificatie zou het zusterwapen voor ons, artilleristen, bezigen, wanneer wij het op de moeilijkste oogenblikken in den steek lieten? Kan het onderdrukken van het vijandelijk geschutvuur op grooten afstand niet of niet spoedig genoeg geschieden, dan moet de artillerie zoo noodig tot op de korte afstanden vooruit, wat mogelijk zal zijn, indien zij licht genoeg is om, met achterlating van de zoo kwetsbare bespanningen, in stelling te komen, en voldoende gepantserd is om in het vijandelijk infanterievuur te kunnen standhouden. Bovendien blijkt de noodzakelijkheid om het aantal meegevoerde schoten te vermeerderen, wat alleen kan worden verkregen door vermindering van het projectielgewicht.

Hoever men hiermede kan gaan, hangt in de eerste plaats af van de vraag: of, naast de granaat, de granaatkartets behouden moet blijven. Tegen ongedekte doelen heeft de GKT. theoretisch belangrijke voordeelen, maar de regeling van het vuur is reeds in vreedstijd niet altijd gemakkelijk en zal in oorlogstijd, wanneer moreele invloeden zich doen gelden, nog bezwaarlijker zijn. Al hebben de automatische tempeerinrichtingen een deel der bezwaren opgeheven, zoodat men ook met niet vooraf getempeerde buizen eene belangrijke vuursnelheid kan verkrijgen, de moeilijkheden der vuurleiding zijn hierdoor niet opgeheven. De vuurleiding is wel het bezwaarlijkst tegen bewegende doelen, waar de telkens te veranderen OH. en T. meermalen aanleiding kunnen geven tot vergissingen en vertragingen. Men bedenke, dat, terzelfdertijd dat door de verbeterde vuurwapenen de moreel schokkende invloeden sterker zijn geworden, over 't algemeen de daaraan weerstandbiedende moreele kracht bij het individu niet is verhoogd, vermoedelijk zelfs is gedaald. Van de theoretische uitwerking van een vuur zal daarom in de werkelijkheid slechts een gedeelte als nuttig effect tot zijn recht komen, en dit deel is des te kleiner, naarmate de gevoeligheid van de vuurregeling voor storende invloeden grooter is. Bij het GKT.-vuur tegen bewegende doelen is deze gevoeligheid *zeer* groot, terwijl zij bij het G.-vuur, waar ieder stukscommandant in staat is individueel met zijn vuurmond te schieten, tot een minimum is teruggebracht. Hoogst waarschijnlijk zullen dan ook in de werkelijkheid met G. tegen bewegende doelen gunstiger uitkomsten worden verkregen dan met GKT.

Wat de stilstaande doelen betreft, moet onderscheid worden gemaakt tusschen zichtbare en niet zichtbare doelen. In het eerste geval kan bij granaatvuur, waarbij men voortdurend op de hoogte blijft van de ligging der springpunten, de baan juist worden geregeld en doet het bezwaar van geringe dieptewerking zich minder gevoelen, terwijl de

aard der doelen: troepenverzamelingen, ter verdediging ingerichte stellingen, bezette terreinvoorwerpen, enz., dikwijls de uitwerking der granaaten boven die der granaatkartetsen begunstigt. Is het doël niet zichtbaar, zoodat men zich moet bepalen tot het beschieten van terreinstrooken, dan bestaat er kans, dat het GKT.-vuur tegen ongedekte doelen meer uitwerking geeft dan G.-vuur, althans wanneer de vurende batterij zelf niet werkzaam wordt beschoten.

Het is echter de vraag: of men zich, voor dit nog niet eens vaststaand en dan nog slechts in enkele gevallen geldend voordeel, de nadeelen, aan het behoud der GKT. verbonden, moet getroosten. Niet alleen geeft eene uitrusting met twee projectielsoorten aanleiding tot bezwaren in de munitie-aanvulling, maar bovendien stelt de GKT. grenzen aan de vermindering van het projectielgewicht, waardoor dit niet zoo gunstig kan worden gekozen, als in verband met andere eischen noodig en mogelijk is. Daar toch de granaat de projectielsoort is, die werkt door het aantal, moet het gewicht van elk schot tot een minimum worden teruggebracht. Dit minimum wordt bepaald door de eischen van: waarneembaarheid der springpunten, onafhankelijkheid van bodemtoestanden, voldoende scherfwerking en voldoende uitwerking tegen te velde voorkomende weerstandbiedende doelen.

Bovenstaande beschouwingen samenvattende, blijkt:

- 1°. Dat het noodig is de artillerie te voorzien van deugdelijke schilden, terwijl, ondanks deze verzwaring, het afgelegde stuk gemakkelijk beweegbaar moet zijn.
- 2°. Dat het feit, dat de tegenpartij zich eveneens van schilden bedient, noodzaakt tot geheele of gedeeltelijke vervanging van de granaatkartets door de granaat en tot vermeerdering van het aantal schoten per vuurmond in de batterij beschikbaar. Beide punten wijzen op de noodzakelijkheid van *vermindering van het kaliber*.

Zooals bekend is, heeft de „Rheinische Metallwaaren- und Maschinenfabrik”, naar de denkbeelden van den Generaal VON REICHENAU, een granaatkanon geconstrueerd, waarbij het kaliber tot 5 cM. is teruggebracht.

Door genoemde fabriek met de meeste welwillendheid daartoe in staat gesteld, konden wij, door het bijwonen van eenige schietproeven op het terrein bij Unterlöss, de eigenschappen van dezen nieuwen veldvuurmond leeren kennen.

Het kanon heeft een kaliber van 5 cM. en is voorzien van eene horizontale wigsluiting. De lengte bedraagt 45 kalibers.

De affuit, met hydraulische remming, laat een richting van 4° naar beide zijden toe. Behalve een beweegbaar onder- en bovenschild, heeft de affuit gepantserde raden. De dekking, door deze verschillende pantseren verkregen, is zóó volkomen, dat de bediening zelfs tegen écharpeerend GKT.-vuur gedekt is. Als eenig projectiel verschiet deze vuurmond

stalen brisantgranaten van 2,18 KG., voorzien van een rookgevend middel in de springlading; de aanvangsnelheid bedraagt 650 M.

Wat het gewicht van het afgelegde stuk betreft, kan alleen worden aangegeven dat dit, na het aanbrengen van eenige verbeteringen aan het bestaande model, *zonder pantser*, $\pm$ 600 KG. zal bedragen, terwijl de mogelijkheid bestaat, door vermindering van de aanvangsnelheid met 25 à 30 M., dit gewicht nog kleiner te maken. Voorzien van een pantser, als hiervoren door ons werd aangegeven, zou men dus komen tot 700 à 750 KG., wat, vergeleken met het gepantserde 7.5 cM. kanon, een gewichtsvermindering geeft van 350 à 300 KG.

De munitie bestaat uit eenheidspatronen, welke $\pm$ 3 KG. wegen. De granaat is voorzien van eene uiterst gevoelige buis, welke echter eerst op 50 à 100 M. vóór de monding gewapend wordt; door eene bijzondere constructie worden springers in de ziel voorkomen en wordt de ontsteking zeer snel op de springlading overgebracht. De inrichting van het projectiel heeft voorts tengevolge, dat de verdeling door de springlading zeer gunstig en de tophoek der scherven aanzienlijk kleiner is, dan tot dusver bij brisantgranaten werd verkregen. Door het springen van een granaat op korten afstand vóór een muur, waren wij in staat de scherfwerking te beoordeelen. Behalve een menigte zeer dicht bij elkaar gelegen treffers, waarvan het aantal niet was na te gaan, telden wij niet minder dan 67 plaatsen waar de muur door scherven was getroffen. Het opgegeven aantal van ongeveer 100 springstukken is zeker niet overdreven, waarbij nog moet worden opgemerkt, dat de meeste scherven een gewicht hebben van 10 tot 30 gram.

Nadat eenige schoten waren gedaan ter bepaling van gegevens voor de schootstafel, werd als eerste doel onder vuur genomen een liggende tirailleurlinie, voorgesteld door z.g.n. Kastenscheibe, op 1500 M. Het terrein vóór het doel was, ten einde de onafhankelijkheid van bodemtoestanden aan te toonen, versch omgeploegd, de voren loodrecht op de schootsrichting. Door de 20 schoten, die op dit doel werden afgegeven en waarvan het grootste gedeelte achter viel, werden 8 van de 20 tirailleurs getroffen, de meeste meermalen, één door een vol projectiel, zoodat van de schijf weinig meer te zien was. Alle granaten waren gesprongen.

Wat de zichtbaarheid der springpunten betreft, kan worden opgemerkt dat deze ongeveer gelijk te stellen is aan die van onze G. van 6 cM. Onder ongunstige omstandigheden — zeer droge lucht en krachtige wind — was het vóór of achter bij elk schot, zelfs zonder kijker, waar te nemen.

Het tweede vuur werd afgegeven tegen een op Fransche wijze gepantserd stuk met caissonachterwagen, de schilden ter dikte van 5 mM., de bedieningsmanschappen door houten figuren voorgesteld, afstand: 2000 M. Bij dit vuur waren wij door eene toevallige omstandigheid in staat de uiterst snelle werking der buis te constateeren. Vóór het

linker-affuitrad, en op ± 3 dM. vóór het schild van de affuit, was nl., ten einde het weerstandsvermogen tegen treffende scherven na te gaan, een stuk stalen schild geplaatst van eenige vierkante dM. oppervlak.

Bij het 23ste schot werd de voorste plaat getroffen en doorboord, terwijl het schild van de affuit gedeeltelijk vernield was en duidelijk de sporen vertoonde, dat het projectiel er vóór was gesprongen. *Dit was dus geschied binnen 3 dM. na het doorboren van het voorste schild.* De uitwerking was overigens als volgt: alle bedieningsmannschappen (4) waren getroffen, de naaf van het linkerrad was verbrijzeld en het geheele stuk ongeveer 30° omgezet. Het stuk en de bediening waren door dien ééner treffer buiten gevecht gesteld. Een gelijk resultaat was bij vroegere schietproeven op 2800 en 3000 M. verkregen.

De weg naar het doel voerde over een beek met zeer moerassige oevers. Ten einde den invloed van dergelijke terreinen op het springen der granaten te kunnen beoordeelen, werden op ons verzoek eenige schoten op dit moeras afgegeven. Door den aard van het terrein, in verband met de zeer bestreken baan der projectielen, bleek het niet anders mogelijk treffers in het moeras te verkrijgen dan door het kanon op den hoog gelegen oever, op ± 400 M., op te stellen. *De granaten, die in het moeras vielen, sprongen alle,* terwijl het gras en het riet in het moeras sporen vertoonden van de na het springen voorwaarts gaande scherven. Het verdient opgemerkt te worden, dat het moeras voor alle troepen onbegaanbaar was, en voor de werking van granaten het meest ongunstige terrein mocht genoemd worden.

Wanneer wij de verkregen uitkomsten toetsen aan de voor het minimum projectielgewicht gestelde eischen, dan valt het volgende op te merken:

Met zekerheid kan worden geconstateerd, dat de brisantgranaat van 2,18 KG. voldoet aan den eisch van onmiddellijk na het doorboren van het schild te springen en alsdan de geheele bediening buiten gevecht te stellen.

Ten opzichte van de onafhankelijkheid van het terrein en de zichtbaarheid der springpunten op grooten afstand, bestaat die zekerheid *niet*, wel maken de verkregen uitkomsten een gunstigen uitslag van verdere proefnemingen zeer waarschijnlijk.

Wat betreft de uitwerking tegen weerstandbiedende doelen wordt opgegeven, dat de granaten op 2300 M. een steenen muur van 40 cM. dikte doorboren, en de daarachter opgestelde verdedigers buiten gevecht stellen.

Proeven zullen moeten uitmaken hoever de V_0 zonder nadeel voor de uitwerking kan worden verminderd, ten einde te komen tot een zoo gering mogelijk gewicht van het ongepantserde stuk.

Ten slotte nog dit: het lichte granaatkanon staat of valt niet met het kaliber van 5 cM. Het is zeer goed mogelijk, dat het vereischte mini-

mum daarboven of daarbeneden ligt. Wat echter door de verkregen uitkomsten met de lichte brisantgranaat bewezen is, dat is: *de bestaanbaarheid van den langs theoretischen weg noodzakelijk bevonden nieuwen veldvuurmond.*

Aan de „Rheinische Metallwaaren- und Maschinenfabrik” komt de eer toe de eerste te zijn geweest in de juiste onderkenning der door de veldartillerie te volgen nieuwe beginselen.

P. D. VAN ESSEN.

Losse gedachten, betrekking hebbende op onze Cavalerie.

Meermalen hebben wij overdacht, of er bij ons ruiterswapen niet verschillende toestanden zijn, die veranderd, vereenvoudigd en misschien ook verbeterd zouden kunnen worden. In onderstaande regelen willen wij die enkele gedachten aan het oordeel van anderen aanbieden, terwijl wij ons niet veroorlooven critiek op het bestaande, noch de pretentie hebben te meenen, dat op dit geschrift geen aan- of opmerkingen zouden te maken zijn. Misschien evenwel willen andere en meer bevoegde pennen over onze gedachten ook eens hun oordeel op papier zetten, en kan daaruit wellicht iets tot verbetering voor onze Cavalerie voortkomen.

A. Organisatie.

Er worden 4 Regimenten Huzaren gevormd, elk bestaande uit 1 staf, 2 halve regimentsstaven en 4 veldeskadrons.

B. Indeeeling van het veldeskadron.

Rangen, graden en dienst-betrekkingen.	Officieren.	Paarden.	Minderen.	Paarden.	Voertuigen.	AANDUIDINGEN.
Ritmeester.	1	2				<i>a.</i> hieronder zijn begrepen: Oppass. voor Hoofd- en verdere Officieren (<i>c</i>); Oppass. voor Offic. van den Grooten- en den Generalen Staf; Oppass. voor Offic. aan de K. M. Academie; Oppass. voor Offic. Remonten-rijkschool-Korps; Gedet. aan het Remonte-Esk.; Paardenoppass. voor Rijkschool en K. M. Academie; Voetgangers; rijder voor den transportwagen; welk personeel geheel tot de eskadrons blijft behooren. <i>b.</i> hieronder zijn begrepen: paarden voor oppassers van Hoofd- en verdere Officieren (<i>c</i>); voor de Officieren van Gezondh. (<i>c</i>); voor den transportwagen; voor de Rijkschool en de K. M. Academie; welke paarden allen tot de eskadrons blijven behooren. NB. Aan oppassers van Officieren van den Staf van het Wapen, welke Officieren bij mobilisatie ter beschikking van
Luitenants.	4	8				
Oppervachtmer.			1 <i>c</i>	1 <i>c</i>		
Id.-titulair.			1 <i>e</i>	1 <i>e</i>		
Fourier.			1 <i>c</i>	1 <i>c</i>		
Wachtmeesters.			9 <i>d</i>	8		
Trompetters.			5	5		
Korporaals.			18 <i>d</i>	16		
Hoefsmeden.			2 <i>c</i>	2 <i>c</i>		
Zadelmaker.			1 <i>c</i>	1 <i>c</i>		
Huzaren.			50 <i>a</i>	120 <i>b</i>		
Miliciens. ¹⁾			100 <i>a</i>			
Voertuigen.				4 <i>f</i>	2 <i>c</i>	
Rijders van id.			2 <i>f</i>			
Totaal	5	10	190	159	2	
Per regiment van 4 veldeskadrons	20	40	760	636	8	

den Chef komen, zoomede aan het overige personeel tot dien Staf behoorende, worden paarden aangewezen van de eskadrons, waarbij zij mochten worden ingedeeld.

c. behooren tot den gevechtstrein.

d. 1 wachtmeester, 2 korporaals (zie J).

e. de oppervachtm.-titulair valt in bij gebrek aan luitenants.

f. behooren tot den trein, waarvan zij worden gedetacheerd.

¹⁾ 2 lichten onder de wapens (zie E); de 3e lichte is met groot verloop.

C. *Indeeling van de Staven van een Regiment.*

Rangen, graden en dienst-betrekkingen.	Officieren.	Paarden.	Minderen.	Paarden.	Voertuigen.	AANDUIDINGEN.
Kolonel.	1	2				a. krijgen bij mobilisatie eene andere bestemming (zie J).
Lt.-Kolonel.	1	2				b. behooren b/d. gevechtstrein.
Majoor.	1	2				c. bij de hoofdadministratie.
Ritmer.-Adjnt.	1	2				d. krijgt bij mobilisatie eene nadere bestemming (zie J).
id. -Speciaal.	1a	2a				e. voor de K. M. Academie.
Luitnts.-Adjten.	2	4				f. behooren tot den trein, waarvan zij worden gedetacheerd.
id. -Speciaal.	1a	2a				N.B. De oppassers van Offic. van Gezondheid en van Paardenartsen zijn bij mobilisatie onbereid (b).
Kapt ⁿ .-Kwart ^{er} .	1a					De oppassers van Kapitein- en Luitenants-Kwartiermeester rukken bij mobilisatie in bij hunne eskadrons; op hunne nadere bestemming vinden deze Offic. een anderen oppasser.
Luitnts.- id.	2a					In ieder garnizoen is een (of meer) transportwagen. Rijder en bespanning rukken bij mobilisatie bij hun eskadron in. De wagen (wagens) blijft achter.
Off ^{en} . v. Gezondh ^d .	2b					Het aantal scherpschutters per regiment is onbepaald.
Paardenartsen.	2b	2b				Het keukenpersoneel behoort bij de voetgangers.
Adjnt.-Onderoffic.			3	3		
Staffrompetter.			1	1		
Trompetters.			3	3		
Opperwachtmer.			1d			
Wachtmer.			1e			
id. facteur.			1	1		
Schrijver c.			1			
Korporaal.			1e			
Mr. Zwaardveger.			1a			
Mr. Zadelmaker.			1a			
Voertuigen.					1b	
Rijder voor idem.			1f	2f		
Totaal	15	18	15	10	1	
Bij: 4 veldesk ^{ns} .	20	40	760	636	8	
Totale sterkte	35	58	775	646	9	

D. *Toelichting op de indeelingen.*

Een $\frac{1}{2}$ Regim^{ts}.-Staf: 1 Hoofdofficier, 1 Lt.-Adjnt., 1 Offic. v. Gezondh^d, 1 Paardenarts, 1 Lt.-Kwartiermer., 1 Adjnt.-Onderoffic., 1 Trompetter.

De Regiments-Staf: de Kolonel, Ritmer.-Adjnt., Ritmer.-Speciaal, Lt.-Speciaal, Kaptⁿ.-Kwartiermer., 1 Adjnt.-Onderoffic. (tevens Standaarddrager), 1 Wachtmer.-facteur, 1 Staffrompetter, 1 Trompetter, 1 Opperwachtmer., 1 Wachtmer., 1 Korporaal, 1 Schrijver, 1 Mr. Zadelmaker, 1 Mr. Zwaardveger.

De staven zijn verdeeld over de veldeskadrons. Het mindere kader wordt door die eskadrons gewapend en bij detachering als zoodanig beschouwd. De officiersoppassers blijven tot de eskadrons behooren.

Bij mobilisatie wordt voor den regimentsstaf 1 voertuig verstrekt (zie R).

De Hoofdadministratie is bij den staf van het regiment.

De Ritmer.- en Luitnt.-Speciaal zijn belast met de leiding en het onderwijs op de kaderschool (zie M en de daarbij behoorende noot).

De Adjnt.-Onderoffcr. Standaarddrager en de Opp^{wstr.} (zie J) zijn werkzaam op het bureau bij den Kolonel; de beide andere Adjudanten op de bureaux bij de overige Hoofdofficieren.

Ieder Hoofdofficier is in het geheel verantwoordelijk voor alles wat zijne o. h. eskadrons aangaat. De regimentscommandant bemoeit zich dus alleen met het inwendig beheer der esk^{ns.}, die bij den regimentsstaf in garnizoen zijn, voor zooverre hij het noodig oordeelt bij het houden van inspectiën of het ingrijpen in de oefeningen; overigens alleen met de algemeene zaken het regiment betreffende.

De Luitnt.-Kwartiermeester, in garnizoen bij den staf van het regiment, blijft verantwoordelijk voor het toezicht op de administratie der eskadrons waarbij hij is ingedeeld, doch kan verder werkzaam zijn op het bureau bij de Hoofdadministratie. Afzonderlijke geldelijke verantwoording heeft hij evenwel niet.

Bij een vereenigd regiment treedt de oudste der Offic^{rn.} van Gez^{hd.}, of der Paardenartsen als Chef op.

E. Africhting van recruten en militie.

Recruten en militie worden gekleed, gewapend en afgericht bij de veldeskadrons.

Voor de recruten wordt het stelsel ingevoerd, dat éénmaal per jaar, in de maand October, personen voor vrijwillige dienstneming zich kunnen aanmelden bij den staf van het regiment om, na aangenomen te zijn, naar mate der behoeften over de veldesk^{ns.} te worden verdeeld.

Voor de militie wordt bepaald, dat zij 1 October van elk jaar in haar geheel (50 man per eskadron) opkomt; dat zij dan 12 maanden (tot 30 Sept^{br.}) onder de wapenen blijft, daarna 6 maanden met tijdelijk verlof gaat, vervolgens 1 April weder voor 6 maanden opkomt, om daarna 30 Sept^{br.} met groot verlof te gaan, en, na nog 1 jaar in reserve te hebben gestaan, aan de artillerie wordt overgegeven.

Men heeft dus des winters 50 man, des zomers 100 man militie bij een eskadron onder de wapenen. Voor 3 lichtingen dus 150 man, waarvan voor 2 lichtingen wapens vereischt worden.

F. Africhting van remontepaarden. Rij- en Smidschool.

De remontepaarden voor de 4 regimenten vormen, met het uitgebreide Rij- en Smidschool-Eskadron, een afzonderlijk Korps, genaamd: „Remonte- en Rij-school-Korps”, met de onderdeelen: „Remonte-Eskadron”, en: „Rij- en Smidschool-Eskadron”.

Staf van het Remonte- en Rijschool-Korps.

Rangen en graden.	Officieren.	Paarden.	Minderen.	
Hoofdofficier.	1a	2		a. Is Lt.-Kolonel of Majoor.
Luitnt.-Adjnt.	1c	2		b. Is tevens belast met het onderwijs aan de Smidschool.
Paardenarts.	1b	1		c. Af en toe te vervangen.
Luitnt.-Kwarter.	1			N.B. Voor officiersoppassers: zie
Adjnt.-Onderofficier.			1	B, a en b, en de noot.
Totaal	4	5	1	

Staf van het Remonte-Eskadron.

Rangen, graden en dienstbetrekkingen.	Officieren.	Paarden.	Minderen.	
Ritmer.-Commnt.	1a	2		a. Is belast met het inwendig beheer.
Ritmer.-Instr.	1b	2		b. Is belast met de leiding der afdeling.
Adjnt.-Onderoff. Pik.			1	N.B. Voor officiersoppassers: zie hierboven.
Opperwachtmer.			1	De ritmeesters kunnen na een zeker aantal jaren worden vervangen.
Fourier.			1	
Hoefsmid.			2	
Totaal	2	4	5	

Staf van het Rij- en Smidschool-Eskadron.

Rangen, graden en dienstbetrekkingen.	Officieren.	Paarden.	Minderen.	
Ritmeester-Instr.	2a	4		a. De oudste is tevens belast met het inwendig beheer.
Luitnt.-Instr.	2	4		b. Heeft den graad van Opperwachtmeester-titulair.
Adjnt.-Onderoff. Pik.			1	c. Heeft den graad van Wachtmeester titulair.
Opperwachtmer.			1	N.B. Voor officiersoppassers: zie hierboven.
Fourier.			1	Ritmeesters- en Luitenants-Instructeur kunnen na een zeker aantal jaren worden vervangen.
Mr. Hoefsmid Baas.			1b	
Onderbaas.			1c	
Totaal	4	8	5	

Hoofd- en verdere officieren alsmede het mindere kader van dit Korps behooren bij den Staf van het Wapen en komen bij mobilisatie ter beschikking van den Chef.

Het *Remonte-Eskadron* heeft eene sterkte van 200 jonge paarden, en een 40-tal oudere om bij de africhting gebruikt te worden. Naarmate paarden zijn afgericht, worden zij volgens behoeften naar de regimenten gezonden en dan eerst gebrand. De oude paarden moeten niet meer geschikt zijn voor den velddienst. Al deze paarden worden op den rechter-voorvoet gebrand met R en een doorlopend nummer.

Per regiment worden bij het Remonte-Eskadron gedetacheerd:

2 Luit^{nts}, die 2 jaar aan de Rijsschool zijn geweest, daarna 2 jaar bij dit eskadron werkzaam zijn, om vervolgens weer naar hunne esk^{ns}. terug te gaan.

2 Wachtm^{ers}. en 4 Korpr^{ls}., die 1 jaar aan de Rijsschool zijn geweest, daarna 1 jaar bij dit eskⁿ. en vervolgens naar hunne esk^{ns}. terugkeeren.

Een 20-tal huzaren (miliciens), wier detachering afhangt van het geschikte personeel om hen te vervangen. Deze remonterijders krijgen hier theoretisch en practisch onderricht in paardendressuur, en aan het Rijsschool-Eskⁿ. onderricht in zitoefeningen en in het onderleggen van een ijzer; dit laatste ook voor het mindere kader.

Minder kader en remonteberijders genieten bij deze detacheringen eene toelage.

Op deze wijze worden officieren en minderen niet te lang aan de oefeningen der veldeskadrans onttrokken.

Bij mobilisatie moet het Remonte-Eskⁿ. blijven geformeerd met het op dat oogenblik aanwezige personeel, en met de africhting der paarden doorgaan (zie J).

Het model zadeltuig voor de paarden (zie H), dat, niet gebruikt wordende, alhier wordt bewaard, wordt nagezien zooals in H bepaald is.

Voor de reparatiën aan ander gebruikt wordend zadeltuig wordt contract gemaakt met den zadelmaker bij de artillerie, en dit bij mobilisatie, zoo noodig en voor zoover het niet gebruikt wordt, ingeleverd in een magazijn ter plaatse. Voor de wapens: zie H.

Rij- en Smidschool-Eskadron. Voor officieren het vormen van onderwijzers; voor minder kader en remonteberijders het vormen van goede ruiters.

Per regiment worden gedetacheerd 16 paarden. Van het Remonte-Eskⁿ. een 32-tal jonge paarden om in dressuur te worden genomen. Na africhting eveneens op te zenden naar de regimenten met het model zadeltuig, dat bij het Remonte-Eskⁿ. is gebleven.

Met het model zadeltuig der gedetacheerde paarden en met ander gebruikt wordend zadeltuig te handelen, zooals hierboven voor het Remonte-Eskⁿ. is bepaald. Voor de wapens eveneens.

Bij mobilisatie rukken gedetacheerd personeel (zie hierboven) en paarden bij de esk^{ns}. in. De paarden, die daarvoor niet geschikt zijn, gaan terug bij het Remonte-Eskadron.

Als paardenoppasser per regiment jaarlijks een 10-tal huzaren (mili-
ciens) te detacheren; aan de Smidschool de noodige leerlingen.

G. Koninklijke Militaire Academie.

1 Ritmer., 3 Luitants; behooren bij den Staf van het Wapen en komen
bij mobilisatie ter beschikking van den Chef.

Voor hunne oppassers: zie Remonte- en Rijschool-Korps.

Per regiment worden gedetacheerd:

1 Wachtmer. en 1 Korprl. (zie C. e.); een 10-tal paarden (zie B. b.).

Jaarlijks een 10-tal paardenoppassers (zie B. a.).

Bij mobilisatie rukken kader, paardenoppassers en paarden bij de
regimenten in, waarbij gevoegd kunnen worden de voldoende geoeffende
Cadetten. De niet voldoende geoeffenden: zie J en N.

Voor beslag komen de paarden in onderhoud bij de eskns. ter plaatse.

Met het model zadeltuig te handelen, als bij H. is gezegd. Met de
wapens eveneens. Voor andere reparatiën aan overigens gebruikt wor-
dend zadeltuig contract te maken met den Mr. Zadelmaker ter plaatse.

H. Magazijnen.

In ieder garnizoen, waar veldeskns. zijn, wordt een deponeerkamer
ingericht, onder toezicht van een daarvoor aan te wijzen officier.

Het beheer wordt gevoerd door een gepensionneerd onderofficier der
cavalerie, bijgestaan door eenige gepensionneerde minderen. Zij vallen
in de rubriek burgerwerklieden.

Er wordt opgelegd en door bovenbedoeld personeel onderhouden:

Kleding en wapens der met tijdelijk- en met groot verlof vertrokken
militie (zie E).

De bij mobilisatie uit te geven sabels. De ingeleverde worden dade-
lijk in de artillerie-magazijnen ingezonden.

De overcomplete wapens bij de veldeskns. De daarbij overcomplete
zadels worden naar het Remonte-Eskn. opgezonden, om, na bekomen
opgave, met de afgerichte paarden aan die eskns. te worden terugge-
stuurd (zie ook J).

Hetgeen achterblijft aan kleding en wapens bij mobilisatie. Al de
overcomplete wapens worden dan dadelijk in de art.-magazijnen in-
geleverd. Met de overcomplete scherpe patronen wordt eveneens
gehandeld.

Bij den staf van het regiment worden werkplaatsen ingericht voor den
Mr. Zwaardveger en den Mr. Zadelmaker. Eenmaal per kwartaal wordt
door deze werkbazen inspectie gehouden over wapenen en zadeltuig
der eskadrons, der deponeerkamer en der gedetacheerden aan K. M.
Academie en aan Remonte- en Rijschool-Korps. Voor de wapeninspectie
van het vaste personeel van dit laatste worden maatregelen getroffen;
ook voor het Ordonnansen-Eskadron en voor de oppassers bij Officieren
van den Grooten en den Generalen Staf. — De eskns. rustkamers zullen
door een en ander zeer verlicht worden. Kleer- en schoenmakers zijn
burgerwerklieden. Wanneer bij mobilisatie de eskns. het garnizoen
hebben verlaten, kan de beheerder van de deponeerkamer met zijn

De Standaarddrager treedt in op den rechtervleugel van een der midden-eskadrons; bij den gevechtstrein treedt de oudste Opperwachmeester op als commandant.

L. *Sterkte van het Wapen.*

<i>Officieren</i> (zonder administratie of geneeskundige dienst).			
Inspecteur (Luit ^{nt.} -Generaal of Generaal-Majoor)			1
Hoofdofficieren	}	Kolonels	4
		Luit ^{nt.} -Kolonels	4
		Majoor	4
		Comm ^{dt.} Remonte- en Rijkschool-Korps	1
		Toegevoegd aan den Inspecteur	1
Ritmeesters	}	Bij de regimenten 6×4 Reg ^{n.}	24
		Rijkschool-Esk ^{n.}	2
		Remonte-Esk ^{n.}	2
		Ordonnansen-Esk ^{n.}	1
		K. M. Academie	1
		Adjutant van den Inspecteur	1
Luitenants;		Per Regiment 4 per Veldesk ^{n.}	
waarvan 51 1 ^{ste}	}	$\times 4$ Esk ^{ns.} + 2 Adj ^{tn.} + Spec ^{l.} ($19 \times 4 =$) 76	
L ^{nts.} en 34 2 ^{de}		Instr ^{s.} Rijkschool-Esk ^{n.}	2
L ^{nts.}		K. M. Academie	3
Verhouding 3 : 2.	}	Ordonnansen-Esk ^{n.}	4
			131

Onderofficieren en minderen (zonder rijders voor voertuigen):

766 man per regiment $\times 4$ regimenten	3064	
Remonte- en Rijkschool-Korps	11	
Ordonnansen-Eskadron	133	3208

waarbij nog 800 man militie voor de oudste lichte te rekenen.

Officierspaarden (zonder paardenartsen):

131 $\times 2$ paarden	262
------------------------	-----

Troepenpaarden (zonder die voor voertuigen):

628 per regiment $\times 4$ regimenten	2512	
Remonte-Eskadron	240	
Ordonnansen-Eskadron	133	2885

M. *Bijzondere bepalingen.*

Het kader wordt alleen uit de vrijwilligers aangesteld.

Met het aannemen van vrijwilligers zal men uiterst moeielijk moeten zijn, en alleen hen nemen, wier vroeger leven waarborgen geeft, dat het fatsoenlijke menschen zijn, die opvoeding hebben genoten.

De verhoogde handgelden worden afgeschaft.

De sterkte van het esk^{r.} nagaande, zal men, na aftrek van het benoedigde personeel (zie B. a.), nog genoeg overhouden om daaruit het kader voltallig te kunnen maken, waartoe een verbeterd gehalte van vrijwilligers zeker veel zal bijbrengen.

Aan de opleiding van het kader worde de meeste zorg besteed.

De kaderschool is bij den staf van het regiment (zie D). Het personeel moet wat meer leeren dan de reglementen, die men uit de practijk ook wel leert. ¹⁾

De oppassers van alle officieren zullen eenige malen per week aan de oefeningen der esk^{ns.}, waartoe zij behooren, deelnemen, maar zeker steeds aan het schijfschieten, waarbij ook de zadelmakers en de hoefsmeden. Voor de oppassers aan Remonte- en Rijsschool-Esk^{n.} (9), voor die aan de K. M. Academie (4) en voor die bij Officieren van den Grootten- en den Generalen Staf zal dit wel niet gaan, maar dit kan dan misschien een 20-tal bijeen bedragen voor het geheele Wapen, waarbij nog 11 man kader voor het Remonte- en Rijsschool-Korps. Overigens kan een ieder ten minste in rijden en schieten geoefend worden (het mindere kader aan de K. M. Academie met de Cadetten), zoodat misschien op deze wijze de kwestie van de massa ongeoeffenden bij het Wapen opgelost zou kunnen worden.

De detacheringen aan het Rijsschool-Esk^{n.} en aan de K. M. Academie van paardenoppassers duren niet langer dan een jaar, zoodat ook voor dit personeel de overige diensttijd oefeningstijd zijn kan. De remonte-berijders moeten tijdig worden afgelost.

Miliciens, die gedurende hun tijdelijk- of groot verlof onder de wapenen willen blijven, krijgen daarvoor eene premie. Dit zooveel mogelijk aan te moedigen.

Aan vrijwilligers, die na een zeker aantal jaren den dienst verlaten, moet het uitzicht op hulp in de burgermaatschappij worden gegeven.

De pensioenwet moet worden herzien, ook voor weduwen en weezen, en milder worden toegepast (voor minderen).

Voor officieren in het algemeen moeten en tractementen en pensioenen herzien worden. Men leeft, wat de bedragen betreft, nog in den ouden tijd en heeft vergeten hierbij rekening te houden met de veranderingen, die het maatschappelijk leven in de laatste 50 jaren heeft ondergaan.

N. Dislocatie.

De 4 regimenten hebben de volgende standplaatsen:

1^e Regiment: Staf, Hoofdadministratie, 2 Esk^{ns.} te *Deventer*.

2 " " *Zutphen*.

¹⁾ Het is niet te loochenen, dat de intellectueele ontwikkeling van het mindere kader bij de Cavalerie verre ten achteren staat bij dat der andere Wapens. De voor velen zeer dikwijls vrij oppervlakkige kennis der op de kaderschool geleerde en weinig omvangrijke reglementen, gepaard aan een beetje handigheid, terwijl zelfs het gedrag niet altijd onberispelijk is, schijnen waarborgen genoeg te geven, dat men, bij de aanstelling van zulk personeel tot korporaal of wachtmeester, kader krijgt dat werkelijk uitmunt boven den minderen man. In vele gevallen blijkt het dan ook al te dikwijls, dat men hierin bedrogen uitkomt en het onderscheid tusschen kader en minderen alleen bestaat in het dragen van een distinctief en het ontvangen van meer soldij door eerstgenoemde categorie. Het belang van het Wapen brengt zeer zeker mede, dat hierin ten spoedigste verandering wordt aangebracht.

2 ^e Regiment: Staf, Hoofdadministratie, 2 Esk ^{ns.} te	<i>Breda.</i>
	2 " " <i>Venlo.</i>
3 ^e Regiment: Staf, Hoofdadministratie, 4	" " <i>'s-Hage.</i>
4 ^e Regiment: Staf, Hoofdadministratie, 4	" " <i>Arnhem.</i>
Remonte- en Rijschool-Korps,	" <i>Amersfoort.</i>
Ordonnansen-Eskadron,	" <i>Utrecht.</i>
Te vormen reserve bij mobilisatie (zie J):	
Remonte-Eskadron,	" <i>Amersfoort.</i>
Voor het 1 ^e en 4 ^e Regiment,	" <i>Haarlem.</i>
" " 2 ^e en 3 ^e Regiment,	" <i>'s-Hage.</i>

O. *Wapening.*

Revolver, sabel, sabeltasch: Adjnt.-Onderofficr., Opperwer., Opperwer-titr., Fourier, Trompetters, Hoefsmeden, Zadelmakers, Officiersoppassers.

Karabijn, sabel, sabeltasch: Wachtm^{rs.}, Korp^{ls.}, Huzaren, Miliciens. Aan de schietoefeningen worde de meeste zorg besteed.

De wapens behooren in zijn geheel bij de eskadrons of bij de korpsen. Ieder gedetacheerde heeft zijn geheele wapening bij zich.

Iemand, die een esk^{n.} of een korps verlaat en wordt overgeplaatst, laat zijn wapens achter en ontvangt op zijne nieuwe bestemming andere.

Het Ordonnansen-Esk^{n.} is gewapend met revolver, sabel en sabeltasch, en telt in deze als afzonderlijk korps.

Het aantal wapens bij de esk^{ns.} zal moeten worden uitgebreid.

Zie voor de wapens overigens het onder H aangevoerde.

Voor de met karabijn gewapenden vervalt de breede karabijnriem met riemen en tasschen en wordt deze vervangen door een smallen riem, waaraan een tweede om de karabijn op den rug te bevestigen; zij wordt boven het kleedingstuk gedragen.

Voor de met revolver gewapenden eveneens een smalle riem, waaraan de revolvertasch.

Voor het bergen der patronen zie onder P.

Behalve de overige uitrustingsstukken behoort bij iedere karabijn een monding- en kamergeleider.

P. *Uniform.*

De geheele cavalerie wordt gekleed in attila met treswerk van zwart koord. De kraag der attila van lichtblauw laken, met zwart koord gebieds (Hoofdofficieren van zilver), waarop van geel metaal het regimentscijfer en de distinctieven voor officieren en onder-adjudanten. Voor officieren en minderen van den Staf van het Wapen een S, voor die van het Ordonnansen-Esk^{n.} een O, in plaats van het regimentscijfer.

De sabeltasch vervalt te paard, behalve in groote tenue; het regimentscijfer vervalt.

Rijbroek en pantalon hebben een lichtblauwen platten band als vies, 2 cM. breed.

De pantalon behoort tot de uitrusting van korporaals, huzaren en miliciens.

De laarzen worden alleen gedragen te voet buiten dienst en te paard in groote tenue; zij blijven bij mobilisatie achter.

Te paard worden overigens gebruikt: schoenen met beenstukken; ieder man ontvangt daarbij nog een paar gewijzigde lage schoenen, die in de zadeltasch worden geborgen.

De *groote tenue* zooals de bestaande; aan de schoudersnoeren worden 2 dikke in plaats van 3 dunne kwasten aangebracht.

Voor officieren blijft de *groote tenue* zooals de bestaande, en wordt daarvan gebruikt gemaakt voor parades, escortes en andere diensten te voet of te paard met den troep.

Voor *gala tenue* zijn de officieren gekleed met attila zooals boven bedoeld, doch met freswerk van zilveren koord, pantalon met zilveren platte bies (band), verlakte laarzen. Overige versierselen blijven. Sabeltasch met zilveren blad en draagriemen.

Voor *rij- en exercitietenu* te voet en te paard, zoomede voor *marsch-tenu* en *veldtenu* wordt voor de cavalerie aangemaakt (ook voor officieren) een verbeterd stalbuis met korte panden, eenigszins getailleerd, van voren gesloten met eene rij wit metalen knoopen, op de taille van achteren 2 zelfde knoopen. Kraag van lichtblauw laken, gebieds met zwart koord, de opslagen op de mouwen blauw gebieds. Hoofdofficieren kraag van zilver. Distinctieven en regimentscijfer of letter zooals voor de attila is bepaald. Op de borst aan weerszijden een zak, gesloten met klep. In de korte panden van voren, gesloten door kleppen, zakken, zoodanig ingericht, dat daarin kunnen worden geborgen in iedere zak 6 houders (voor de met revolver gewapenden worden in een der zakken de revolverpatronen geborgen), en zoodanig gevoerd, dat met regen de patronen niet nat kunnen worden of het daaraan mogelijk voorkomend vet de kleeding bederft.

Bij exercitiën te voet vervalt de sabeltasch.

Voor onderofficieren (behalve den adjnt.-onderoffic.), korporaals en minderen wordt dit verbeterd stalbuis tevens bepaald als kleedingstuk in dagelijksche tenue. Voor onderoffic. van fijn laken. Voor officieren en adjnt.-onderoffic. in daagsche tenue de attila zooals nu. In groote tenue wordt door niemand een vuurwapen gedragen.

R. Uitrusting.

Bij ieder cavalerie-zadel behoort een linnen drinkemmer, aan de linkerzijde te bevestigen, in plaats van de sabeltasch.

De voorwerpen, die te paard in de sabeltasch worden geborgen, zullen in de zadeltasschen een plaats moeten vinden.

Het is ons niet mogen gelukken eenige verlichting aan te brengen in het gewicht der model bepakking, welke de ruiter medevoert. Maar misschien is het daarom wel mogelijk en willen anderen daarover eens denken.

Het pionierpeloton wordt als zoodanig opgeheven, maar de gereedschappen worden in dier voege over het eskadron verdeeld, dat ieder peloton er een gedeelte van heeft, dat bijeengenomen een afgerond geheel

vormt, zoodat ieder peloton op zichzelf als pionierpeloton kan optreden.

De 2 voertuigen per eskⁿ. (1 voor den staf) moeten zijn lichte, overdekte wagens, door 2 paarden getrokken en van den bok bestuurd. De bepaking zoodanig te verdeelen, dat op het eene voertuig datgene komt, wat men niet direct op het gevechtveld noodig heeft, terwijl op het andere datgene geborgen wordt wat men daar noodig kan hebben (b.v. patronen, pioniergereedschap, smidsgereedschap) en dit den troep dus zoo noodig volgen moet.

S. Militie-indeeling.

De in N. gedachte dislocatie geeft naar onze bescheidene meening vanzelf de volgende militie-indeeling aan de hand:

- 1^e Regiment: voor de esk^{ns}. te *Deventer*: de militie uit *Overijssel*,
 " " " " *Zutphen*: " " " het gedeelte
 van *Gelderland*, gelegen tusschen *Overijssel*, het kanaal
 van *Pannerden* en den *IJsel*.
- 2^e Regiment: voor de esk^{ns}. te *Breda*: uit *N.-Brabant*, behalve het
 Oostelijk deel;
 voor de esk^{ns}. te *Venlo*: uit *Limburg* en het Oostelijk
 deel van *N.-Brabant*.
- 3^e Regiment: uit *Z.- en N.-Holland*.
- 4^e Regiment: uit het overig deel van *Gelderland* (zie 1^e Regt.) en
Utrecht.

Het Ordonnansen-Eskⁿ. bestaat alleen uit vrijwilligers en wordt gecompleteerd uit de regimenten.

T. Remonteering.

Het Remonte-Depôt wordt voor het Wapen opgeheven. Het aankopen der remonte-paarden geschiedt weder volgens de vroeger gevolgde methode; zij zullen van zoodanigen leeftijd moeten zijn, dat zij, na eenigen tijd geacclimatiseerd te zijn, in dressuur genomen en regelmatig afgericht kunnen worden. De aankoop in Mei, de africhting zoo mogelijk het volgend jaar Mei, zoodat zij langzamerhand dan bij de veld-esk^{ns}. verder kunnen worden gereden om de najaarsmanoeuvres te volgen als 2^e categorie.

Plaats van aflevering bij het Remonte- en Rijschool-Korps. Eene commissie te benoemen uit de bij dit Korps werkzaam zijnde officieren. De te benoemen plaatsvervangers zijn bij de keuringen als toeschouwers aanwezig.

Het is mogelijk, dat men niet elk jaar 200 remontepaarden noodig heeft; dit hangt af van het op reform stellen bij de regimenten.

Het Ordonnansen-Eskⁿ. wordt aan paarden gecompleteerd door de regimenten; de paarden gaan over zonder zadeltuig.

De 40 oude paarden bij het Remonte-Eskⁿ. dienen om bij manoeuvres onbereden officieren bereden te maken.

En hiermede willen wij dit opstel eindigen. Wij gelooven gaarne, dat veel, van hetgeen hier is neergeschreven, illusie's zullen blijven. Maar

dat is nog geen bewijs, dat het tot de onmogelijkheden zou behooren de zaken in dezen geest te regelen. In alle geval zullen de te maken onkosten maar gering zijn, en zou dit trouwens geen beletsel mogen wezen, als men daarmede iets in den bestaanden toestand zou kunnen verbeteren.

Ons refereerende aan hetgeen door ons in het begin is gezegd, bieden wij hiermede onze „denkbeelden” aan de Officieren van het Wapen aan, in de hoop, dat er wat goeds voor onze cavalerie uit moge voortkomen.

X.

Nog een woord over de Militaire Administratie van het Nederlandsche Leger.

Met afwijking van onze gewoonte, waarbij wij steeds in daarvoor aangewezen tijdschriften: „De Militaire Spectator”, „De Militaire Gids”, „Het Militair Blad”, enz., gedurende eene reeks van jaren speciaal de belangen der Militaire Administratie trachtten te verdedigen en zooveel mogelijk te bevorderen, zagen we ons verplicht, naar aanleiding van de beoordeeling van *Het Vaderland* over het uitgebracht verslag der zoogenaamde *Veertien Ton Commissie*, ook in dat dagblad en wel van 21 Juni jl. eene toelichting te plaatsen, noodzakelijk om te voorkomen, dat vooral het oningewijd publiek gevolgtrekkingen zoude maken, die allen grond misten. Als men de beschouwingen van *Het Vaderland* omtrent dat onderwerp leest, zou men onze Militaire Administratie — in hoofdzaak de Kwartiermeesters — verdenken van de grove fouten, door de bovenbedoelde Staats-Commissie ontdekt, en hun ook de mislukking van de in 1895 opgerichte Afdeeling Comptabiliteit aan het Departement van Oorlog op rekening geven, terwijl alleen de Intendance, zoowel van het één als van het andere, de schuld draagt. Hadden we de inrichting van de Afdeeling Comptabiliteit aan het D. v. O. aan het initiatief der Intendance te danken, zij had het beheer hierover terstond in handen van bekwame Administrateurs moeten stellen, maar niet aan op dat gebied oningewijde intendanten behooren toe te vertrouwen.

Dat comptabel beheer in handen of onder toezicht van Intendanten mislukt, behoeft de officieren van dat dienstvak in geen deele te kwetsen; wij hebben het jaren lang bepleit: „*Schoenmaker blijf bij je leest*” en nu kan men de knapste intendant zijn, — en wij twijfelen geen oogenblik aan 's mans bekwaamheid als zoodanig, waar wij den betrokken delinquent op het oog hebben —, zeker blijft en de uitslag heeft het bewezen, dat er geen intendant aan het hoofd van de Afdeeling Comptabiliteit had behooren te worden geplaatst, terwijl evenmin bij het niet slagen, als zoodanig, van haar eersten hoofd, de Afdeeling Comptabiliteit opgeheven en wederom door eene Afdeeling Administratie vervangen had mogen worden.

De Commissie van Onderzoek, opgetreden ingevolge art. 6 der wet van 29 December 1898 (*Staatsblad* no. 279) handhaaft in haar rapport dan ook volkomen een ook door ons sedert jaren aanbevolen beginsel, d.i. het bestaan eener *Afdeeling Comptabiliteit* voor het algeheel rekenplichtig beheer van het leger *bij het Departement van Oorlog*.

Hoewel in principe met de Commissie eens, zoo verschillen wij met haar in de wijze van samenstellen en laten deze dan ook voor het oogenblik onbesproken, doch verwijzen daarbij naar het vroeger daaromtrent door ons geschrevene, o.a. in „De Militaire Spectator” van Augustus 1899.

Na het voorgaande komen we vanzelf op de zoolange jaren voorgestelde scheiding van de Intendance en de Militaire Administratie, tot staving waarvan wij nogmaals dringend de aandacht vestigen op de Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal bij de Begroting van Oorlog 20 December 1898 (blz. 671), alwaar in de eerste plaats door het toenmalig Kamerlid DE RAS en vervolgens door den Heer VAN VLIJMEN het onvermijdelijke dier scheiding werd betoogd met het gevolg, dat door de Kamerleden SERET, VAN VLIJMEN en DE RAS een motie werd ingediend, inhoudende eene algeheele scheiding van Intendance en Administratie ¹⁾.

Hoewel sedert eenige maanden gepensionneerd, zoo is onze oprechte belangstelling in een werkzaam, onmisbaar korps voor het leger, waartoe wij de eer hadden bijna veertig jaren te behooren, er niet op vermindert en wij vermeenen de tolk onzer oud-kameraden wel te mogen zijn, wanneer wij hier namens het geheele korps kwartiermeesters openlijk dank betuigen aan den Heer M. DE RAS, voor de krachtige en waardige wijze, waarop hij als Kamerlid voor de belangen van dat korps heeft gestreden, terwijl wij, bij het herhalen van dien dank ook aan de H.H. SERET en VAN VLIJMEN, dringend tot dezen het verzoek richten deze gewichtige zaak niet in den doofpot te laten stoppen, maar met denzelfden ijver van weleer voor haar te blijven strijden.

Om eens buiten den werkring van Intendanten en Kwartiermeesters, waarin zooveel gegevens aanwezig zijn, die eene scheiding dier beide dienstvakken noodig maken, ons in het bestaan en de verhouding van het personeel te begeven, dan wijzen wij op den tegenwoordigen toestand, die voor 't minst hoogst onbillijk mag heeten en die eveneens het korps kwartiermeesters recht geeft, om ernstig op een eigen zelfstandig chef van hun dienstvak aan te dringen.

Het is namelijk naar onze meening de taak en tevens de plicht van een chef om voor de belangen van de officieren, behoorend tot het dienstvak, waarvan hij de eer heeft als Hoofd op te treden, te waken. En nu vraag ik, geschiedt zulks of is het geschied, waar Hoofdofficieren der Kwartiermeesters vier en vijf jaren Majoor zijn en de formatie (1895) toelaat, dat deze Hoofdofficieren in de door hen bekleede betrekking Luitenant-Kolonel kunnen wezen, deze niet reeds als zoodanig werden benoemd?

Te meer wekt die vertraging verwondering op, wanneer men in aan-

¹⁾ Die motie is door omstandigheden, helaas! niet in behandeling gekomen; aanvankelijk uitgesteld, omdat ze bij de legerorganisatie thuis behoorde, en vervolgens door de afwisseling in het Ministerie.

merking neemt, dat bij Kon. Besluit van 6 October 1898 een Majoor-Kwartiermeester werd benoemd tot Luitenant-Kolonel, niettegenstaande tegelijkertijd een Majoor-Intendant aanwezig was ouder in ancienniteit als *Majoor* dan den bedoelden *Majoor-Kwartiermeester*.

Die benoeming was toen zoo billijk mogelijk, want Kwartiermeesters en Intendanten hebben ook in hunne rangsverhooging niets met elkaar gemeen. Is het, met dat voorbeeld in handen, dan geen willekeur als men nu den betrokken Majoors-Kwartiermeester, die in de termen vallen om tot Luitenant-Kolonel te worden benoemd, dien rang onthoudt?

Waarlijk het aantal jaren, dat men in den hoofdofficiersrang dient, is toch reeds zoo kort, dat men de weinige bevoorrechten, in den Hoofdofficiersrang dienend, niet moedwillig in hunne inkomsten en daaraan verbonden pensioenen moet schaden, door ongeoorloofd en willekeurig oponthoud in hunne promotie.

Het is eene zaak voor het geheele leger van groot belang en wij veroorloven ons in het bijzonder er de aandacht van de Regeering en van de Leden der Tweede Kamer op te vestigen, zoodat promotiën, vooral in de hoogere rangen, naar vertrouwbare gegevens, afkomstig uit de aantekeningen van Korps-Commandanten en beslissende aanbevelingen van de Inspecteurs plaats hebben, zonder inmenging van bureaux van Oorlog.

In het rapport van de bovenaangehaalde Veertien Ton Commissie wordt o. m. gezegd en wij onderschrijven zulks ten volle, dat de betrekking van Hoofd van een Centraal Magazijn van Kleeding, enz., een zeer gewichtige betrekking is, maar in strijd daarmede werd, terwijl van de oprichting af een Hoofdofficier aan het hoofd stond, zelfs in den rang van Luitenant-Kolonel, die betrekking opgedragen en zal zij dus ook voortaan opgedragen blijven aan een Kapitein, terwijl men reeds den jongst aangestelden Kapitein uit de Kwartiermeesters tot Hoofd van het Rijks Centrale Magazijn van Kleeding te Amsterdam benoemde.

Niet alléén dat men met eene dergelijke, door niets gemotiveerde handeling, achtereenvolgens een positie als autoriteit in den hoofdofficiersrang aan de Kwartiermeesters ontnemt, maar geeft die handeling nu geen reden om het vermoeden, dat hier omtrent bestaat, te wettigen, nl. dat waar een voor de betrekking van Directeur der Centrale Magazijnen bestemden Kapitein-Intendant bij eventueele benoeming, slechts als jongste Majoor kan optreden, dat daar ieder ouder-hoofdofficier nog als Hoofd van een der Centrale Magazijnen aanwezig, eene benoeming van den jongsten Majoor Intendant als Directeur onmogelijk zou maken ¹⁾.

Is een en ander waar en de toekomst zal het leeren, dan vragen wij:

¹⁾ Men zal hiertegen aanvoeren de Kwartiermeesters daardoor niet benadeeld te hebben, want, in ruil voor de verloren Hoofdofficiers betrekking, stelt men successievelijk evenveel Majoors Kwartiermeester bij de Korpsen aan, maar dat is volstrekt niet hetzelfde.

Is dat niet ongehoord en bewijst zulks niet weer de oude stelling, waaraan we sedert onheugelijke tijden in het leger laboreeren:

„Als men iets niet wil — dan kan het niet; als men iets wel wil — dan moet het kunnen.”

De bevoorrechtiging van de Intendance boven de Kwartiermeesters doet zich overal voor en kwam zelfs voor den dag in 's lands vergaderzaal, waar de Minister bij de behandeling van art. 27 der Wet op de bevordering en de pensioenen speciaal de Intendance als „uitstekend” noemde.

Die eervolle melding misgunnen wij onze kameraden, tot de Intendance behoorende, volstrekt niet, maar ze vindt wellicht bij Kamerleden niet onvoorwaardelijke instemming, althans niet bij hen, die kennis nemen van hetgeen op dat gebied het licht zag, o. a. van de „Bijdrage voor de geschiedenis der „Veertien Ton Kleeding en Uitrusting” van de hand van den Kapitein JHR. L. M. A. VON SCHMID (Militaire Gids, 2e Aflevering 1902 — onder redactie van den Gep^d. Kolonel der Artillerie F. BOOGAARD).

Door bekwame hand geschreven en in details feiten aanhalende en beoordeelende, is het advies van die zijde meer geargumenteerd dan de eenvoudige mededeeling, dat de Intendance *uitstekend* genoemd mag worden.

Hoewel art. 27 van de Wet op de bevordering, enz., ontzaglijk is verbeterd, zoo blijft er toch altoos een schaduwzijde aan verbonden, die met onrecht voor velen gelijk staat. Immers een bij keuze tot Kapitein-Intendant bevorderd Luitenant keert als Kapitein naar zijn korps of dienstvak terug en neemt dan als zoodanig plaats in de ranglijst boven jongere Kapiteins, die als ouder officier boven den verwijderden intendant zouden staan, wanneer die in de gelederen of in zijn dienstvak ware gebleven.

Gevaren voor dergelijke terugplaatsing vreezen we niet al te zeer, want voorzeker zou ieder Inspecteur of Chef van Dienst krachtig tegen dergelijke terugplaatsing moeten protesteeren; de mogelijkheid blijft echter bestaan en daartegen willen wij waarschuwen.

Resumeerend komen wij tot de volgende eischen, waarvan inwilliging in de Tweede Kamer gedurende een reeks van jaren bepleit en door ons evenzeer in dit Tijdschrift verdedigd is, zoodanig zelfs, dat naar ons opstel, voorkomend in De Militaire Spectator van Augustus 1899, door de Commissie van Rapporteurs voor de oorlogsbegroeting van het jaar 1900 met instemming werd verwezen.

Die eischen luiden:

- 1e. Algeheele scheiding van Intendance en Administratie, zoodanig dat de Kwartiermeesters één zelfstandig korps onder hun eigen Chef uitmaken.
- 2e. Oprichting eener Afdeeling Comptabiliteit bij het Departement van Oorlog, voor het algeheel rekenplichtig beheer van het Leger ¹⁾.

¹⁾ Van eene Afdeeling Comptabiliteit is voor de toekomst ook een meer

- 3e. Billijke regeling der officiersrangen in de Militaire Administratie met uitbreiding van het aantal Hoofdofficieren in dat Korps.

J. H. H. VOGEL,

Gep. Kolonel der Mil. Administratie.

---

zuivere Oorlogsbegrooting te verwachten, zoodat alle tekorten van vroegere jaren op Scheeps- en Wagenvrachten, op de voeding van den soldaat, enz., vereffend worden en men niet meer transigeert om het eindcijfer der Begrooting toch maar niet hooger te doen zijn, met welke uitkomst de meerderheid van de leden der Eerste- en Tweede Kamer tot heden tevreden schijnt te zijn.

Ter aankondiging ontvangen:

Leerboek over paardenkennis ten dienste van het militair onderwijs, door L. J. M. RIJNENBERG, Paardenarts der 1ste Klasse. *Breda*, 1902. De Koninklijke Militaire Academie.

Leerboek der lagere geodesie, door M. DE VOS, Landmeter van het kadaster te Leeuwarden. Met een groot aantal figuren in den tekst. Eerste en tweede aflevering. Compleet in 5 à 6 afleveringen, te zamen ongeveer 30 vellen druks. Prijs per aflevering bij intekening f 1.25. *Groningen*, 1902. J. B. WOLTERS.

Nasporingen en studiën op het gebied der Nederlandsche Krijgsgeschiedenis. Zevende Jaarverslag (1 October 1901). Overgedrukt uit de Verslagen, Rapporten en Memoriën omtrent militaire onderwerpen. 's-Gravenhage, 1902. DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

De africhting van paarden voor den rijdienst, door F. F. W. KATTENBUSCH, Kapitein der Artillerie O.-I. L. *Gorinchem*, 1902. J. NOORDUYN EN ZOON.

Brieven van een Oud-Officier aan zijn Zoon, door DONAR. *Amsterdam*, 1902. VAN HOLKEMA & WARENDORF.

ERRATUM.

Tengevolge van omstandigheden, waaraan noch schrijver noch redactie schuldig zijn, bleef in het stuk „Eenige Opmerkingen omtrent de Infanterie-Reglementen I en II”, voorkomende in de October-aflevering, de correctie van de navolgende drukfouten in en verbeteringen van den tekst achterwege:

Blz. 774, regel 15 v. b. te laten volgen: „Niet overal schijnt men bovendien de ondervinding op te doen, dat de paarden het meest voor staande schutters uitwijken: Russische Inf^{ie}. Reglement 1899 § 80: Wenn die Schützenlinie bereits lag, so kann sie in dieser Stellung verbleiben, da die Pferde einen liegenden Menschen mehr, wie einen stehenden fürchten.”

Blz. 776, regel 12 v. b. te laten volgen: „Het Fransche Inf^{ie}. Reglement van 1901 noemt een nog korteren afstand. Titre V, punt 53: La marche se poursuit ainsi jusqu'à distance d'assaut (150 M. environ).”

Blz. 776, regel 4 v. o. „Gleneve” te veranderen in: „Glencoe”.

- „ 777, „ 15 v. b., in plaats van „de last” te lezen: „den last”.
 „ 778, „ 1 v. b., „ „ „ „kannen” „ „kunnen”.
 „ 780, tusschen den 4^{en} en 5^{en} regel v. o. in te lassen: „Punt 515”.
 „ 781, regel 12 v. b., in plaats van: „begint” te lezen: „beginnt”;
 „ „ „ „ 16 „ „ „ „ „ „Kasenstücke” „ „Rasenstücke”;
 „ „ „ „ 18 „ „ „ „ „ „knieht” „ „kriecht”.
 „ „ „ „ 24 „ „ „ „ „ „verbering” „ „verbetering”.